1STE JAARGANG 1 NOVEMBER 1923 No. 14

DE TEMPEL

TIJDSCHRIFT GEWIJD AAN VRIJ RELIGIEUSE STROOMINGEN

VRIJZINNIGE GODSDIENST, OOSTERSCHE- EN WESTERSCHE RELIGIE, OCCULTISME, VRIJMETSELARIJ, SPIRITISME, THEOSOPHIE, ASTROLOGIE, KABBALA, ANTHROPOSOPHIE, ROZEKRUISERS-COSMOLOGIE, MYSTIEK, PSYCHICAL RESEARCH, WETENSCHAP, ARCHITECTUUR, KUNST, RELIGIE EN WIJSBEGEERTE

VERSCHIJNT DEN 1sten EN 15den VAN ELKE MAAND
BUREAU VOOR REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
VALERIUSPLEIN 20 :: TELEFOON 29747
AMSTERDAM POSTREKENING No. 94130

UITGEEFSTER DE VRIJ RELIGIEUSE TEMPEL
MAATSCHAPPIJ TOT
BEVORDERING VAN VRIJ RELIGIEUSE BELANGEN

ABONNEMENTSPRIJS:

BINNENLAND.

PER JAAR	F 7.50
PER KWARTAAL	„ 1.90
LOSSE NUMMERS	„ 0.35

NED. OOST-INDIË:

PER JAAR	„ 10.--

BUITENLAND.

PER JAAR	„ 12.50

BIJ VOORUITBETALING TE VOLDOEN.

KOOR DER DOODEN.

Veelvuldig, veelvuldig is 't aantal der dooden,
Veel wat er geleefd, ligt al onder de zoden.
Zij ploegden het veld met geduldige daden.
Wij maaien met sikkels en oogsten de zaden.
En wat zij voleindigd en wat zij begonnen,
Dat vult overvloedig de ruischende bronnen.
En al hun beminnen en haten en strijden
Dat leeft bij ons menschen in lieven en lijden.
En wat zij voor ware geboden gevonden,
Aan deze zijn onze gewoonten gebonden,
En hunne gezangen, gewrochten, gedichten
Behaalden de prijzen bij stralende lichten
Zoo dankt ze en eert ze; want hunner zijn velen.

Naar het Duitsch van Meyer. *H. Th. v. V.*

„aller heiligen"

DE VRIJE RELIGIE EN HARE OUDE TEMPEL

DOOR
G. A. DE RIDDER

DE tempel — dat is wel vanouds het machtige symbool van der menschheid geestelijk leven en streven.

Altoos en alom, waar in den mensch het goddelijk element tot bewustzijn kwam, waar dus 's menschen geest op het hoogste werd gericht, daar zocht hij óók in de stof zijn innerlijkste aandoeningen uit te beelden en hij rustte niet, eer hij de materie aan zich had onderworpen, haar zich had dienstbaar gemaakt, haar samengevat en gevoegd naar strenge lijnen, wijd van strekking en opstrevend hoog boven de aarde uit. Daar verrees dan het huis der aanbidding, dat zijne voltooiïng, zijne bekroning vond in majestueuze koepels of slanke torenspitsen, wijzend omhoog als om de menschelijke ziel op de vleugelen harer fantasie mee op te voeren naar de bergen, waarheen zij in druk en benauwenis het oog des geestes opsloeg, wijl zij vandaar hulp en uitredding verwachtte in aardschen strijd en bange nooden.

Zoo vinden wij tempels, overal, waar zich iets van geestelijk leven ontwikkelde; tempels, verscheiden van vorm naarmate van de verscheidenheid der geestelijke aanbiddingswijzen en toch alle geboren uit dienzelfden mystieken hang naar gemeenschap met den Eéne, dien geen verbeelding, tong noch teeken kan melden, maar die is der eeuwigheden glans en ader, zich openbarend in het hart der Zijnen; want ons hart is onrustig in ons, tot het ruste vindt in Hem.

In duizend talen 't ééne teeken van 't geen niet ééne kan vertolken, . . . dat is, in steen en lijn, voor alle geslachten: de tempel.

De tempel, uitdrukking dus van 's menschen diepgevoelde afhankelijkheid van hooger macht, uitdrukking óók van zijn gemeenschapsbesef, symbool dus van gemeentevorming tevens.

Immers dit is wel een van de merkwaardigste eigenschappen van het menschelijk geestesleven: zoodra in haar ontwaakt het besef van gemeenschap met het bovenaardsche, zoekt onze ziel gemeenschap óók met haar verwante zielen, zielen dus, in welke zich gelijke aandoeningen openbaren met betrekking tot het hoogere leven. En deze gemeenschap, leidende tot gemeentevorming, gaat als vanzelf gepaard met een behoefte tot samenwerking ter bevestiging en verdieping van het gemeenschappelijk geestesbezit niet alleen, doch ook tot verbreiding daarvan over kringen, waar het tot dusver niet aldus werd gevoeld. De propagandistische trek is der menschelijke natuur ingeschapen, ook waar zij beseft, dat het allerinnigste van haar zieleleven het zuiverst beleefd wordt in de persoonlijke verhouding van den mensch zelf tot zijnen God. Het mystieke element, in elken vorm van religie aanwezig, is daarin nochtans nergens zóó overheerschend, dat de eenling zich met den rijkdom van eigen geestesbezit alléén gelukkig voelt. Het „gedeelde vreugd' is dubbele vreugd'' geldt wel nergens zoo sterk als op dit gebied. Wie het licht ziet in de duisternis dezer wereld, wil ook anderen deelgenoot maken van zijn geluk. „Medewerker uwer blijdschap" te zijn, dat is wat elke geloovige met den Apostel voelt als zijn heerlijke roeping; en ook het geheel eenige genot van het zuiver mystieke in de religie wordt gesterkt door het bewustzijn, dat duizenden en tienduizenden op dezelfde wijze gelijksoortige ervaringen hebben en gelijksoortige opvattingen koesteren.

Ook daarvan is de Tempel het symbool, daar deze immers, méér dan iets anders, óók is de vrucht en de uitdrukking van gemeenschappelijke aanbidding. Zoo is de tempel tweeërlei: het stoffelijk monument van het hoogste geestesleven èn de verzinnelijking van hecht gemeenschapsbesef. Of nu die tempel is een moskee of een kathedraal, een kerk of een loge, het is al om het even: de woorden zelf roepen gedachten bij u wakker, die heenwijzen naar bepaalde geestelijke groepen, de woorden doen dienst ter aanduiding dier groepen zelf.

Ook de vrije religie bouwt hare tempels. Hare idealen gaan zelfs uit naar gemeenschappelijken tempelbouw van groepen, die nu nog principiëel zeer onderscheiden zijn. Zij kan zulke idealen koesteren, voorzoover en wijl in haar leeft het besef, dat er in al die groepen toch ook weer iets gemeenschappelijks is, dat er op den duur de overheerschende karaktertrek van moet worden, het „vrije", dat vrije, geestelijk levende menschen samenbindt. Op de lijn van hare ontwikkeling opent dus de vrije religie ongekende perspectie-

ven. En wie arbeiden aan den opbouw van den tempel – stoffelijk zoowel als geestelijk verstaan – der vrije religie zijn in den waren zin des woords arbeiders aan de geestelijke toekomst der menschheid. Het is een verblijdend verschijnsel van onzen overigens in zoo menig opzicht ontmoedigenden tijd, dat die arbeiders aan den vrijen tempel zich opmaken om te bouwen.

Nu zal deze tempel worden opgetrokken uit velerlei steensoorten. Iedere groep van aanhangers der vrije religie kan en zal daartoe het beste aandragen van eigen geestelijk bezit. Immers: is vrije religie in den vorm, waarin dit Tijdschrift haar opvat, een product van onzen tijd, er zijn onder hare voorstanders groepen, die op eene traditie van eeuwen kunnen terugzien. En ook die groepen bevatten onmisbare elementen voor den toekomstigen tempelbouw der vrije religie. Wij allen, die willen medewerken aan het geestelijk huis der toekomstige menschheid, wij moeten ons bewust zijn, dat ook op dit gebied verleden en heden en toekomst samenhangen, dat het eene is gegroeid uit het andere en dat het verdere zich uit dat eene gegevene zal moeten ontwikkelen.

Hoe onschatbare diensten kan aan onzen gemeenschappelijken toekomstarbeid een geestelijke strooming met eeuwenoude traditie als de Vrijmetselarij niet bewijzen? Zou hetzelfde niet het geval zijn met andere kweekplaatsen van geestesleven, die in verleden en heden de vrije religieuze gedachten in ons volksleven hebben onderhouden? Ons volk is een theologenvolk; dat is het geworden door de omstandigheden, die het in het verleden noopten tot scherpe formuleering van inzicht tegenover Rome, waarvan het zich had vrijgemaakt. Maar het zou geen theologenvolk geworden zijn, zoo het niet óók, en van aard en aanleg, een religieus volk geweest ware. Waar religie gevonden werd, daar trad ook immer de vrije religie op, immers in zijn diepste wezen voelt ieder religieus mensch wel de behoefte aan conscientievrijheid niet alleen, doch ook het besef, dat de ware religie slechts in de vrije, persoonlijke verhouding van mensch en Godheid opbloeit.

Inderdaad heeft dan ook in het verleden de vrije religie haar verdedigers in talrijke mate gevonden in de toen bestaande religieuse organisaties, de kerken. En wanneer nu de behoefte aan vrije religie zich krachtiger doet gelden, dan is dit, behalve aan allerlei andere omstandigheden, ook hieraan te danken, dat ons volk met de begrippen, welke thans in het woord „vrije religie" opgaan, eigenlijk sinds eeuwen vertrouwd geraakt is.

Het is uit dien hoofde goed, het vrije element in het religieuse leven van ons volk, gelijk zich dat trots velerlei tegenkanting óók in de kerken heeft geopenbaard en weten te handhaven, in dit Tijdschrift eens nader te beschouwen. En daar het kerkelijk leven van ons volk zich in het verleden en in het heden voor een belangrijk deel geconcentreerd heeft in de Nederlandsche Hervormde Kerk, willen wij in een volgend artikel daarvoor de aandacht van den lezer vragen.

Amsterdam, 9 Oct. '23.

HET VERBAND TUSSCHEN NATUUR- EN MENSCHENWERELD

DOOR

Dr. H. THODEN VAN VELZEN

I.

STELT u voor, geëerde lezer of lezeres! *een schoonen zomermorgen*. Het licht heeft nog zijn vollen glans niet. Nog is de voor het oog weldadige schemering over het landschap uitgebreid. De dauw, een weinig dichter op den bodem, wordt langzamerhand in het heldere licht van den hemel opgelost. Er zijn geen scherpe lijnen, die begrenzen. Een frissche koelte waait u tegen. Het groene grastapijt wordt zichtbaar. De boomen, die het omringen, toonen een mengsel van glanzend wit en zacht groen tusschen de takken. En daarover glijdt de mollige adem van den wind. De enkele dauwdrop schittert als een diamant en — er zijn zoo duizenden. Visschen plassen in het water, koeien loeien op de weide. Leeuwerikken jubelen in de hoogte. Nachtegalen fluiten in de bosschen met hun zuidelijken zonnegloed in de toonen.

Hoe geheel verschillend zijn de indrukken der menschen!

De landman, die ginds in den hoek het land beploegt, mort bij zichzelf over de schade, die de nachtvorst aan zijne vruchten gedaan heeft. De man, die geheel in zijn beroep opgaat, zoodat hij

voor niets anders zich interesseert, is zoozeer met zijn eigene gedachten bezig; zijn zenuwsysteem wordt zoodanig door deze bespeeld, dat hij ter nauwernood toegankelijk is voor de anders zoo weldadige indrukken van de in bruidskleed getooide natuur.

Een ander daarentegen ziet, ziet langdurig; hoort, hoort onophoudelijk; hij voelt de weldadige koelte, die hem verfrischt. Zijne eigene gedachten vlieden van hem. Hij geeft zich zorgeloos over aan de indrukken, die de natuur in zijn geheugen veroorzaakt.

Wanneer ik u nu vraag: wie heeft het beste deel gekozen? Zoo stemt gij allen met mij in: de laatste.

Of is het niet dwaas, het onvermengde genot, dat men smaken kan, niet te ervaren?

Die laatste mensch heeft een contemplatieve natuur, en het is juist de contemplatie, het langdurige ontvangen, het is de ontvankelijkheid tegenover de natuur, die hem in staat stelt hare geheimenissen te ontdekken.

Misschien zult gij meenen, dat de natuur slechts wet van oorzaak en gevolg bezit, en dat zij overigens doelloos liefelijk en redeloos wreed is, om met den Nederlandschen dichter de Génestet te spreken: misschien zult gij het daarvoor houden, dat de natuur als een uurwerk volgens eeuwige wet haar gang gaat, ofschoon zij de wijsheid en het vormende gevoel mist, dat zich in het uurwerk, door menschen gemaakt, uitspreekt? Och, wanneer men in de natuur slechts een eeuwige reeks van oorzaken en gevolgen ziet, ziet men slechts ééne zijde der dingen.

Wanneer ook de oneindige reeks van oorzaken en gevolgen den mensch konden bekend zijn, zoo bleef toch altoos de vraag bestaan: hoe komen wij in dat verwonderlijke gezelschap van gestalten, figuren en vormen? Hoe komt het, dat wij eenige harer werken meenen te begrijpen?

In alle tijden zijn het niet zoozeer die menschen geweest, die alleen in zichzelf keerden, als wel degenen, die tevens veel zagen en beschouwden, dikwerf luisterden en tastten, welke de raadselen der natuur meenden te kunnen oplossen.

Van groote godsdienststichters, zooals Mozes, Buddha, Jezus, Mahomed lezen wij, dat zij dikwerf en langdurig in de natuur, in de woestenij vertoefden.

In de Middeleeuwen waren het de mystieken, die de natuur bewonderden, en uitspraken deden hooren als deze: zijt gij in uwe werken zoo liefelijk, o God, hoe liefelijk moet gij in u zelve zijn?

Door langen tijd de zon aan te staren en na te denken kwam de Inka Huaqua Capke tot de overtuiging, dat boven de zon nog een heer moest zijn, machtiger dan de zon zelf.

Schopenhauer, in zekeren zin de meest beteekenisvolle van de Westersche wijsgeeren, die in de natuur wil zag, meende, dat men zich geheel receptief aan hare indrukken moest overgeven, dat men zijn eigene gedachten van zich moest verwijderen, om tot bewusteloosheid toe van al het andere haar alleen te genieten.

Hoe komt het nu, zoo vragen wij, dat juist de langdurige beschouwing, de lijdelijkheid van den geest tegenover de natuur het middel is, om in haar het geestelijke te erkennen?

Het antwoord luidt eenvoudig aldus. De indrukken, die de natuur op ons geheugen maakt, de beelden, die zij daar teweeg brengt, werken te langduriger, naarmate wij ze meer geruimen tijd bewust zijn, en al naarmate zij krachtiger zijn, kunnen wij ze gemakkelijker vergelijken. Gemakkelijker vergelijken? Waarmede, zoo vragen wij? Met onze eigene werkzaamheid.

De geheele natuur, zoo wel het karakter onzer medemenschen, als ook het karakter der dieren en planten, zoowel de dierlijke lichamen als de lichamen der planten, zoowel de organismen als de anorganen zouden voor ons eeuwig hieroglyphen blijven, wanneer wij ze niet met onzen eigenen arbeid vergeleken.

Hoe komt het kind tot het verstand der moeder?

Hoe verstaat gij den trouw van uwen hond?

Welke is de reden, waarom gij van vrede spreekt, dien de blauwe hemel ademt?

Zij is deze, dat gij uwe eigen werkzaamheid vergelijkt met datgene, wat gij om u heen ziet, en hoort, en tast.

Wanneer gij uwen eigenen elleboog buigt, zoodat hij een scherpen hoek vormt, wanneer gij voor iemands gelaat den scherpen knokkel van uwe vuist toont, leest gij in deze uwe werkzaamheid uwen haat. Zoo erkent gij ook haat, wanneer gij hetzelfde schouwspel bij uwen mede mensch waarneemt; of ook, wanneer gij hetzelfde schouwspel in de dierenwereld gade slaat.

Of heeft b.v. de leeuw, die zijne grimmige tatsen opheft, geen dreigend, hatelijk aspekt?

Maar ook de hoekige wolk, de naar u gewende scherphoekige rots maken op u een soortgelijken indruk.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden, geëerde lezers, om u aan te toonen, hoe de mensch er toe

komt, de dingen om zich heen te verklaren, en in de zichtbare verschijnselen geestelijk werk te erkennen.

Wij zouden hierover met u veel langduriger ons kunnen onderhouden, maar laten het overigens aan uwe lektuur en uw nadenken over.

Lavater, Darwin, Piderit en anderen hebben veel tot verklaring van de natuur op grond van hare mimische bewegingen bijgedragen.

Maar de taal is het middel, waardoor de eene mensch den anderen kennen leert, zoo zal menigeen uwer denken?

Wanneer de taal de juiste uitdrukking der menschelijke deugd ware, zoo zou zulks waar zijn. Maar in haar zooals in iedere menschelijke kunst heerscht veel willekeur en in haar wel vooral. Hoe weinig de taal de zuivere uitdrukking is van iemands gevoel, gedachte, wil, gezindheden blijkt hieruit, dat wij den vreemdeling, die in een taal spreekt, die wij niet geleerd hebben, niet verstaan. En wanneer hij zich aan ons verstaanbaar maakt, zoo doet hij zulks door den toon zijner woorden, door zijne mimische bewegingen; met andere woorden, hij doet zulks door de vormen, waarin de geest zijn lichaam beweegt, door de verschillende zaken, die hij met elkander verbindt, of van elkaar scheidt, enz.

Wanneer de taal zonder klemtoon werd uitgesproken, en zij als het eenige middel beschouwd werd, waardoor het kind de moeder leerde verstaan, zoo zou de liefde der moeder eene eeuwige hieroglyphe voor het kind blijven.

Misschien zal men toestemmen, dat vele verrichtingen, als gevoelen, denken willen en gezindheden, als liefde, haat, wijsheid, dwaasheid zich in de natuur openbaren; zij bezit toch ook toon en vorm en rhythmus en consonantie en dissonantie; zij bezit ook het neven elkaar en het van elkaar, beweging en duur; zij bezit toch ook het altoos durende en het zeldzame, het konstante zich herhalen en het gemis aan regelmatigheid, etc.; deze zijn bij ons menchen de zuivere uitdrukkingen van ons gevoelen, denken en willen, van onze liefde en haat, van onze wijsheid en dwaasheid, van onze wet en ons toeval, zedelijke eigenschappen, die vele gevoelens, gedachten en keuzen samenvatten: — maar de natuur heeft ook haar kleur en licht en electriciteit, en deze kunnen wij menschen toch niet met onze verrichtingen vergelijken. Ons antwoord luidt: kleur en licht en electriciteit en talrijke andere verschijnselen zijn volgens de meeningen van natuurkundigen evenzeer vormen van bewegingen van stoffen als alle andere verschijnselen. Zij maken ook een gelijksoortigen indruk op ons. Zoo doet b.v. de roode kleur evenzeer gevoelen als de ronde vorm van den cirkel.

Deze zijn eenige bemerkingen, die ik meende aan verschillende natuur- en menschenbeschouwingen vooraf te moeten laten gaan.

Ik wil u namelijk eenige verschillende indrukken, die ik op reis gemaakt heb, ten beste geven, die met elkander een doel beoogen, namelijk: het verband tusschen natuur en menschenwereld aan te wijzen.

Stelt u voor, gij waart omtrent dezen tijd op den Burgberg in den Harz. Van Harzburg uit bereikt men die hoogte in een uur. Gij hebt de wandeling daarheen in een dichten nevel gemaakt, die als een sluier de aarde met hare millioenen wonderen van schoonheid en kunst en met hare ontzettende gruwelen bedekt, zoodat het u toeschijnt, alsof moeder natuur hare eigene begrafenis beweende.

Thans zijt gij echter zo hoog gestegen, dat gij over den nevel heenziet. Hij schijnt thans wel een golvend sneeuwveld te zijn. De toppen der dampende wolken zijn stralend, glanzend wit, zooals men ook vaak de buitenste lijnen der wolken van den vlakken bodem geteekend ziet, en de diepere plaatsen daartusschen zijn helgrauw met donkergrauw afgewisseld, en het donkergrauw heeft de overhand, naarmate de nevel zich dieper naar het dal uitstrekt.

Gij ziet uit de hoogte neder op dit golvende, glanzende nevelveld. In de nabijheid hoort gij het lied der vogelen en uit de diepte des hemels bestraalt u de Octoberzon, die het hemelruim met de altoos schoone, blauwe kleur versiert. Een adem van reinheid waait u uit de reine lucht tegemoet. Geen menschelijk geluid, geen menschelijke woning, geen menschelijke kunstarbeid verstrooit uwen geest.

Welk een aantal van indrukken ontvangt gij!

Het rondgolvende, sneeuwwitte, glanzende nevelveld spreekt tot u van waarheid en openbaarheid. De grauwe lucht, daarmede gemengd, van geheimen en duisternis. Het blauw van den hemel stemt u tot heiligen vrede, tot diepe stilte. Gij kunt het thans begrijpen, hoe in oeroude tijden bij de Chineezen de blauwe hemel tot de bede leidde:

O blauwe hemel, zie uit de hoogte neder op de trotschen.

De frissche lucht geeft u kracht. De zonnegloed is een bewijs van vurige liefde. Met de bede der oude Ariërs aan den Indus smelt uwe bede samen:

„Kom in mijne ziel, o zonnegod, die naar u smacht, als de bruidegom naar de bruid".

Gij stemt volledig in met het lied der vogelen, die musici, die in een mengelmoes van jubelklanken hunne liefde en hunnen vrede uitjuichen.

Wondervolle aanblik! Betooverend gevoel? Teedere klanken!

Hoe? Dezelfde stemmen in de natuur, die ook dikwerf in de menschenwereld gehoord worden? Ook daar kent men waarheid en openbaarheid! Ook daar geheimzinnigheid en duisternis! Ook daar stilte en vrede! Ook daar kracht en liefde! Gij ziet, gij hoort, gij tast van het woord des levens! Onwillekeurig herinnert gij u het lied van den dichter:

„Von hoher Bergeshalde
Hab' ich in's Thal geschaut,
Als drunten in der Tiefe
Der Morgennebel gebraut.

Das war eine heil'ge Frühe,
So still, so glaubensvoll!
Dass hoch und immer höher
Das Herz mir überschwoll.

Das war eine Gottesnähe,
Die da die Seel' empfand.
Der ganze Mensch in Andacht
Vor seinem Schöpfer stand.

Kurt Brrüel.

(Wordt vervolgd.)

NATUURGELUIDEN.

Daar ruischen de hun ingeschapen zang
En zee, èn woud de eeuwen lang.
Geslachten gingen, geslachten kwamen,
Die allen den toon van het oerlied vernamen.
Zij konden zwijgend in 't luist'ren verloren,
Een enkel woord slechts: „GOD" er in hooren.

F. LÖWE.

ZELFKENNIS.

Als iemand u vertelt, dat deze of gene kwaad van u spreekt, verdedig u dan niet, maar zeg liever: die wist dus niets van mijn andere gebreken, anders zou hij niet alleen over deze gesproken hebben.

EPICTETUS.

INNERLIJKE KOSMOLOGIE

DOOR

C. AQ. LIBRA.

XI.

De oergedachte is de ziel van elk wezen, d.w.z. ze is het eenige in hem, dat reëel of eeuwig is.

Waar we spreken van de onwezenlijkheid en van het zinnen misleidende der stof, daar moeten wij altijd vooropstellen, dat er voor ons bewustzijn van eene absolute onwerkelijkheid of onbestaanbaarheid der stof geen sprake kan zijn; want zoolang wij aan een stoflichaam met zijn stoffelijke waarnemingsorganen gebonden zijn, is de stof voor ons reëel.

Van het absoluut hoogste standpunt echter, is de stof niet bestaanbaar en daarom hebben de grootste denkers van alle tijden steeds de werkelijkheid der stof geloochend. Ik wil hier enkele aanhalingen doen:

Prof. Max Müller: „Te spreken van stof of substantie als van iets, dat door zichzelf bestaat, is de reinste Mythologie".

Kant zegt, „dat de zichtbare stoffelijke wereld slechts schijn is — een symbool van 't reine geestesleven — een beeld, dat als een droom aan ons bewustzijn voorbijtrekt, doch zonder werkelijkheid is".

Berkely zegt, dat „stof niet bestaat en dat er, afgescheiden van ons bewustzijn, onmogelijk vorm, kleur, dichtheid etc. bestaan kunnen."

Reeds de oudste Indische Wijsbegeerte leerde, dat de „sluier der stof" slechts werkelijkheid voor ons schijnt te hebben, zoolang ons waarnemingsvermogen nog te gebrekkig ontwikkeld is om de werkelijkheid (Purusha, d.i. geest, gedachte) te kunnen waarnemen.

Ook Jezus duidt immers op deze waarheid o.a. waar hij zegt: „mijn rijk is niet van deze wereld."

Doch waarom aangaande dit punt nog meer woorden te verspillen? Het is immers klaar als de dag, dat we — indien we iets begrijpen willen van de innerlijke werkingen van ons Heelal — we eene andere opvatting daarvoor moeten aannemen dan de algemeen gebruikelijke.

De „ziener", d.i. een mensch die meer ziet dan hij, die slechts door zijn gewone zintuigen waarneemt, ziet immers veelal die krachten als wezens? Hij ziet ook het etherlichaam buiten het stoflichaam uitsteken en een gehypnotiseerde, die voor prikken in de huid totaal gevoelloos is, uit een kreet van pijn, als ge scherpe stoffen in aanraking brengt met de, eenige centimeters van de huid afstaande, lichtstralingen van het etherlichaam! Duizenden proeven zijn hiermee genomen en wel zoo wetenschappelijk mogelijk.

De ziener ziet ook de nog fijnere lichamen van den mensch als zachte spectrale kleuren in een wijd ovaal om hem heen spelen, zwakker, maar toch in den geest van het Noorderlicht in een helderen winternacht. Feitelijk ziet hij hier niets anders dan de „atmospheer" van den mensch en dat daarin de kleuren van het Noorderlicht spelen evenals in de verdunde hooge atmospheer der Aarde is de natuurlijkste zaak ter wereld; 't zou integendeel vreemd zijn, als het anders ware; want evenals onze Aarde is hij eene levende electromagneet. Zoodra zijn lichaam sterft, d.i. zoodra 't electrisch contakt met de „oermagneet" der Aard-moeder verbroken wordt, houdt direkt alle iriseering van door elkaar wriemelende kleuren op, evenals bij een gewoon stuk staal, waardoor ge een electrischen stroom leidt en daarna den stroom verbreekt. Elke sensitief kan u dit vertellen, als ge 't zelf niet kunt zien.

Het „Noorderlicht" in de Aard-aura zoowel als de kleuren in de menschen-aura is een waar levensteeken; — 't is een bewijs van een levend lichaam. Trouwens hare beweging in de Ruimte alleen is reeds een teeken, dat de Aarde leeft; want geordende beweging is leven en omgekeerd leven is beweging.

Zoovele groote denkers der oudheid als Pythagoras en Plato, en van den lateren tijd b.v. Kepler, stelden zich de planeten voor als levende wezens met lichaam en ziel. Lees in de verslagen van talrijke spectroscopisten, als Wolf, Ricco, Tachini, hoe de uitstralingen der zonne-photospheer in zijne maxima en minima aan een rhytmus onderworpen zijn, even als bij de ademhaling!

Is de eb en vloed soms afdoend verklaard door de aantrekking der Maan?

Och hemel neen! Met evenveel recht kan men

denken aan eene ademhaling of aan een polsrhytmus, of iets dergelijks!

Hoor wat Flammarion zegt:

„Deze geheimzinnige kracht, die in voortdurende wisseling afneemt en weer toeneemt, werkt niet constant noch onregelmatig, maar periodisch als de eb en vloed der zee, — met regelmatige tusschenpoozen — als de adem onzer borst, die zich uitzet en weer inkrimpt; zooals de hartslag van een kleinen vogel onder zijn teer gevederte zichtbaar wordt, zoo werpt de Zon haar bliksemschichten, haalt adem en herhaalt beide onafgebroken in een rhytmus, die de grootte en de kracht van een reuzenadem lijken."

Genoeg, — ik meen, dat het voorafgaande voldoende is als voorbereiding voor eene beschouwing der planeten als de organen van ons zonnestelsel. In elk geval is ons klaar geworden, dat we de ziel van ons zonnestelsel en zelfs zijn lichaam niet kunnen begrijpen, als we ons op 't gewone standpunt van den materialist-astronoom stellen. Het is logisch, dat niet alleen de Mensch en de Aarde een ruime atmospheer of aura om zich hebben, doch dat ook de andere planeten en de Zon deze aura bezitten, die zich veel verder uitstrekt dan de zoogenaamde dampkring, welke we physisch kunnen aantoonen.

We weten, dat de Zon de groote licht- en levensbron van onzen kosmos is en dat haar levenslichaam de ether is, die de Ruimte vult in steeds lager wordende electrische spanning, naargelang van den afstand der Zon.

De Zon is de „electrische centrale" van ons stelsel en de planeten zijn de secundaire krachtcentra, die het zonneleven door haar eigen persoonlijkheid kleuren en terugzenden in de Ruimte. Elke planeet vertegenwoordigt een bepaald gamma van zonne-eigenschappen.

Door deze eigen persoonlijkheid wordt elke planeet tot een centrum van bepaalde levensfunctie in het stelsel, die we het best kunnen vergelijken met de rol, welke de organen in het dierlijk-menschelijk lichaam vervullen. Om die reden spreekt men derhalve van de planeten als de „organen" van een zonnestelsel.

Ze zijn inderdaad organen van dat reuzenlichaam. Wat wij als planeet waarnemen, is slechts een nietig stofje vergeleken bij de planeet zooals zij in werkelijkheid is, met hare ijlere lichamen, die elkaar omvatten en doordringen en die op hare beurt alle door de fijnere lichamen der Zon worden omvat en doordrongen. Daarom is het etherisch levensprincipe der Zon overal tegenwoordig. Nergens is dood, overal is leven. De geheele wereld, als verschijnsel, zou ineens verdwijnen in het niet, wanneer de „electrische centrale" ook maar éénе seconde staakte!

En nu meer in détails tredend, kan men zich de planeten als — organen des kosmischen lichaams — als volgt denken:

DE ZON

vervult de functie van het hart in 't dierlijk lichaam; het zonne„bloed" is de zonne-energie, die, gedragen door den ether en één met den ether — zooals de ziel één is met het lichaam — door den weerstand der atmospheer of aura der planeten tot warmte en licht wordt op de lagere gebieden. Op de hoogere wordt ze tot de respectieve equivalenten Liefde en Wijsheid, die beide de menschheid tot de hoogste inwijding moeten voeren. De Zon is derhalve de geestelijke *adem* (van Atma, of Ziel) van ons zonnestelsel. De planeten vertegenwoordigen meer zijne lagere ziel; de Zon is de Maha-Atma, de Mahatma, d.w.z. Groote Ziel. Analoog is de Zon verwant met het menschelijk hart en ook met verschillende organen van het menschelijk lichaam, zooals b.v. met de Groote Hersenen, de Hartvlecht van 't Sympathisch zenuwstelsel enz. Hierover nader in een volgend chap.

Na het voorafgaande kunnen we inzien, dat alle openbaring van de Zon uitgaat en tot de Zon terugkeert, maar we moeten in het oog houden, dat het Wezen der Zon niet alleen zich beperkt tot het zintuigelijk waarneembare zonnelichaam, maar dat de wezenlijke Zon alle andere planeten met haar etherisch lichaam omvat, en dat daarom de hoogste zonne-uiting zoowel in het middelpunt van de zichtbare Zon als aan de circumferentie te zoeken is.

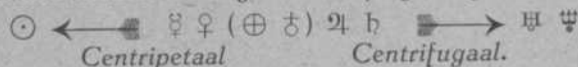
Hieruit volgt dan, dat er — als we 't proces in tijd en ruimte beschouwen — twee hoofdontwikkelingswegen zijn, eene centripetale en eene centrifugale.

De eerste is die van het hart, d.w.z. die der onbaatzuchtige Liefde, die tot de Zon wederkeert.

De tweede is die, welke berust op ontplooiïng des bewustzijns en voert naar de circumferentie van ons zonnestelsel, leidend over Jupiter naar Saturnus, Uranus, en Neptunus. Saturnus sluit het octaaf der grove stof af en is daarom de hoeder des drempels", d.w.z. hij sluit of opent de deur voor 't volgend octaaf, beginnend met Uranus en Neptunus.

Om deze reden moeten wij ook de planeten van deze twee standpunten beschouwen.

Onderstaande groepeering der planetaire centra maakt deze beide wegen duidelijk genoeg.

Centripetaal *Centrifugaal.*

Aannemend dat de planeten naar buiten geprojecteerde en in de materie gekleede zonnegedachten zijn, moet elke planeet een bepaalde phase van het Kosmisch Denken vertegenwoordigen. Naargelang de mensch zijn evolutie zoekt door gedachtenconcentratie en intuïtie (♄, ♃) òf door onbaatzuchtige liefde en direkte kennis (♀, ☉) zal zijn ontwikkelingsgang centripetaal of centrifugaal zijn. Z u i v e r centripetaal en centrifugaal is ze wellicht nooit, want ook de andere planeten kleuren het denken en voelen, en Mercurius is de verzamelaar van allen, zoodat Mercurius zoowel voor het linker als het rechter pad de bemiddelaar is.

M a r s en d e A a r d e vormen eene eenheid in zich — den C e n t a u r (mensch en dier), wiens opgave het is, het dier uit zich te projecteeren. Hetzelfde, n.l. dier en mensch in één, is ook duidelijk uitgedrukt in de Sfinx en in de A s s y r i s c h e L e e u w, waarvan ik hier de reproductie geef.

Assyrische Leeuw.

In Mars (♂) is hij de „Kruisdrager" en in de Aarde (⊕) de „op het Kruis geklonkene". Welke der twee den mensch of het dier symboliseert, hangt af van de richting, waarin de ontwikkeling gaat, — naar 't centrum of naar de circumferentie. Voor de aarde wordt daarom ook wel ♂ als symbool genomen.

Is de ontwikkeling centripetaal, dan vertegenwoordigt Mars het dierenrijk en de Aarde de menschheid. Beiden vertegenwoordigen ze in hunne functie de organen, waardoor de Aardgeest denkt en waarneemt. De Aarde is dan meer het werktuig en Mars de statische of dynamische kracht, die het werktuig tot handeling brengt.

M e r c u r i u s is de aan stof en vorm gebonden Gedachte en, aldus gezien, is hij de tegenpool der Kosmische Gedachte, welke door de Zon vertegenwoordigt wordt. Mercurius is daarom in de Grieksche mythologie de „boodschapper der goden"; hij verzamelt de logoïsche gedachten, welke door alle planeetcentra spreekt en zet haar om in de maya-gedachte der schijnwerkelijkheid.

Zonder M a a n echter zou Mercurius evenmin kunnen bestaan als zonder grove materie; hij moet een stofwerktuig hebben om zich te kunnen uiten en dit werktuig wordt, als overal, geleverd door de vorm produceerende Maan-kracht.

Venus, ♀ is de omgekeerde Mars, ♂ en zijn tegenpool; in Venus is het Ego boven de stof gerezen, terwijl het in Mars daaronder, stond. Venus is het orgaan van periodiciteit en rhytmus, die in alles werkt — met het doel, uit den chaos ten slotte harmonie te scheppen in natuur en mensch. Venus is in zooverre de polsslag der Natuur, Mars de dynamo, de Zon de drijvende kracht. Venus is het „eeuwig vrouwelijke" in de Natuur, 't welk zich aan het mannelijk Beginsel tegenover stelt, om zich tenslotte in regelmatigen rhytmus daarmee te hereenigen — doch nu in volmaakte harmonie.

J u p i t e r, ♃, is in den Kosmos het beginsel van groei en expansie in alles. Centripetaal[1]) is hij de levensgeest van den diermensch en centrifugaal[2]) is hij de z.g.n. Heilige Geest der christelijke relegie en is hij de basis van alle idealisme, van rechtsgevoel en waarheidliefde. Dat dit zoo zijn m o e t, is gemakkelijk in te zien, daar hij de hoogste stoffelijke gebieden (de ether) vertegenwoordigt waar het kruis der stof nog licht en dus gemakkelijk te dragen is (centripetaal). In tegengestelde richting der ontwikkeling is het Ego op dit gebied boven het grof materieele gerezen, — nu door eigen kracht en is hij bewust burger van deze ethergebieden geworden.

Daarom is Jupiter het beginsel van alle g r o e i, moreel zoowel als physiek. Die groei ontvangt dus zijn impuls uit het etherisch- of levensgebied, — de groote accumulator der zonneprana, waarmee de Flora onzer planeet zoo innig verbonden is. Centripetaal gezien is daarom Jupiter de vertegenwoordiger der Flora, ♃, zooals Mars ♂ de Fauna vertegenwoordigt.

Centripetaal is Jupiter de geestelijke invloed,

[1]) Hier genomen in de beteekenis van involueerend.
[2]) Hier genomen in de beteekenis van evolueerend.

die den mensch voorbereidt voor de harde, doch noodzakelijke Saturnus-school. Onder Jupiter wordt hij leerling, onder Saturnus ingewijde.

Saturnus, ♄, „is het beginsel der rustige bezinking, der concentratie, praecipitatie, kristallisatie, verdichting, verharding, ineenschrompeling, beperking, koude, machteloosheid, paralyse, — maar ook dat der kracht, soberheid, eenvoud en volharding.

Saturnus is de groote Alchemist des Heelals, hij filtreert en praecipiteert het grof materieele, en reinigt het, hij scheidt het rein dierlijke van het rein menschelijke. In vereeniging met Mercurius verzamelt hij o.a. door de macht der geconcentreerde gedachte alle ervaringen tot blijvende combinaties en legt ze vast in het onfeilbare geheugen des onderbewustzijns, waaruit het Ego later — als 't reinigingsproces voltooid is — met volle teugen kan drinken. Saturnus prepareert den leerling aldus voor inwijding in een hooger octaaf van bewustzijn, waarvan Uranus en Neptunus op het intellectueel en het gevoelsgebied de vertegenwoordigers zijn. Om die reden wordt Saturnus dan ook den „Hoeder van den Drempel" genoemd.

Als een onrijpe in deze hoogere Uranus- en Neptunusgebieden doordringt, gedraagt hij zich als een „kat in een vreemd pakhuis", en hangt hij den onbegrepen zonderling uit, die zelfs zichzelven een raadsel is. Ieder kent die vreemde Uranustypen, met rollende oogen en eigenaardige impulsen en bewegingen, die dwepend en aanbiddend aan de oogen van hun zoogenaamden geestelijken Leeraar hangen; ze voelen en dwepen, ze voelen en smachten, doch denken doen ze nooit; — ze laten zich denken. De electromagnetische kracht, die de fundamenteele kracht onzer drie dimensionale wereld is, verschijnt in de bewustzijnsgebieden van Uranus en Neptunus (resp. de hoogere octaven van ☿ en ♀) als krachten des geluids en des lichts; de beperkte hersengedachte „Mercurius", rijpt tot de kosmische gedachte „Uranus" en de persoonlijke, beperkte, sexueele Venus-liefde, wordt tot de onpersoonlijke, onbeperkte Universeele Liefde in Neptunus, — onbaatzuchtig en zonder onderscheid van ras of geslacht. . . . .

De overgang van het oude bewustzijns-octaaf tot het nieuwe en hoogere, is dikwijls vrij plotseling en geschiedt altijd in een tijd, wanneer een sterke maan- of zon-bestraling van een of beide mysterieplaneten plaats vindt. Als met X-stralen wordt dan onze microkosmos tot in de verborgenste schuilhoeken doorlicht, en ontwaakt de mensch in een nieuwe gedachtenwereld, die voor hem steeds reëeler wordt en hem, elken dag, elk uur, nieuwe horizonten in zijn denken opent.

Beide planeten ontsluiten hem de poort des Kosmischen bewustzijns.

De Uranus-vibratie is veelal nog sterk door Mercurius gekleurd en uit zich daarom dikwijls als sterk geprononceerde, soms arrogante betweterigheid en grillige veranderlijkheid.

Neptunus is nooit betweterig en nooit arrogant, doch dikwijls vaag, als een tastend, nog onzeker voelen. Neptunus' kenmerk is breedheid, zijn opzet is alomvattend.

Heindel noemt Neptunus de planeet der inwijding. Neptunus schijnt den mensch voor te bereiden voor de nog hoogere vibraties van de nog onontdekte planeet voor den Ram, dien men buiten de Neptunusbaan vermoedt. Onder de laatstgenoemde vibraties wordt de menschelijke, persoonlijke wil één met den Alwil, in zooverre dit nog niet geschied is onder Neptunus' gezegenden invloed.

Eerst dan kan de mensch zeggen:

„Ik en mijn Vader zijn één".

Dit gezegde, 't welk door den Christus heet gesproken te zijn, werd reeds eeuwen tevoren in den Babylonischen Zonnegod Tammuz in beeld gebracht, n.l. hij wordt ons voorgesteld als echtgenoot en tevens als zoon zijner moeder Istar en deze laatste is weder het evenbeeld der Heilige Maagd Maria en heet als deze: de „Koningin des Hemels". Ze wordt dan ook voorgesteld — als Maria — met eene kroon en 12 sterren en ze draagt — evenals zij — het „Kind" op den arm.

ZIELEVREUGDE

Ons lichaam kan zich verheugen
in oneerlijk verworven genoegens,
onze ziel echter kan geen vreugde
smaken dan die zij zich door haar
deugd verdiend heeft.

MAETERLINCK

LEVENSTUIN.

Op het wonderlijk schilderij van
Bernard Canter.

I.

O tuin van droomen waar geen paden zijn
geen lucht — geen land — maar wondere paleizen
uit schemeringen van extasen rijzen
o tuin waar alles schoon is zonder pijn,

Ik droom mij nog na jaren in uw wijzen
en ken uw vrede nog en weet uw lied —
het kleurenspel van lijnen deed mij peizen
en schooner dan uw velden weet ik niet.

Het wonder van de wereld in het verre,
droomteere visioen van kleur en lijnen ....
de smarten van het leven in het teeder

geluksland waar het streven moet verdwijnen ....
o tuin — mijn droom — ik zie u altijd weder —
want in u lichten zon en maan en sterren.

II.

Daglicht en nachtelijke brand van sterren
glanst in de dreven waar de denker peinst —
droefheid en vreugde menglen zich dan verrre
waar heel de wereld voor zijn droomen deinst.

't Onzienlijk land is zijn verblijde extase
die hij beminnend en zoekt en somtijds vindt
wanneer hij in zijn opperste verbazen
zichzelf weeromvindt als een schreiend kind.

Dàn rijst de droomentuin in zachte glanzen
schuilhoeken stil en verten wonderwijd —
dan rijzen verzen in een vreemd cadansen —

dan is hij kind van God omdat hij lijdt —
dàn vindt hij droometuinen om zich henen
en kan hij lachen in verheerlijkt weenen.

WYBRAND G. REDDINGIUS.

JOHN TREVOR EN DE ARBEIDSKERK

DOOR

C. P. v. E. B.

II.

OEN de Arbeidskerk vier jaar bestond, schreef Wicksteed een brochure over haar beteekenis en haar recht van bestaan, waaraan we het volgende ontleenen.

De Arbeidskerk beziet de Arbeidersbeweging uit een godsdienstig oogpunt. De Arbeidersbeweging is een poging om de maatschappij te organiseeren in het belang van de ACHTERAFGEZETTE voortbrengers.

Een voortbrenger is ieder, die dingen doet ontstaan, die door de menschen begeerd worden, zoowel iets stoffelijks als iets geestelijks. Uitgesloten zijn dus zij, die van hun renten leven; zij hebben dus ook geen recht, *gebruiker* te zijn.

Maar de voortbrenger, die een bizondere bekwaamheid heeft en deze dankt aan stoffelijken welstand, is een bevoorrecht persoon; menig, thans minder bekwaam persoon, zou het met dezelfde voorrechten wellicht verder hebben gebracht. Daarom de woorden achterafgezette in onze bepaling van Arbeidersbeweging.

Geen enkele kerk heeft als doel, wat de Arbeidersbeweging zich ten doel stelt. Iedere kerk kent klassen; hoogstens willen haar leden de minder bedeelde medeleden als gelijken op godsdienstig gebied erkennen. De minder bedeelde kan zich hierin niet thuis voelen; hoe kan hij godsdienstoefening houden en bidden met hen, die graag aannemen en dikwijls met vuur verdedigen zouden de instellingen, waartegen te vechten zijn heilige plicht is? Hij kan nog eer te zamen gaan met hen, die niet zijn godsdienst, maar wèl zijn leven deelen. Wil de Arbeidersbeweging dus een godsdienstige uiting vinden, dan moet ze haar eigen kerk hebben. Maar waarom moet ze godsdienstige uiting hebben? De oprichting van een Arbeidskerk is de erkenning, dat de Arbeidersbeweging niet alleen een stoffelijke en politieke, maar ook een godsdienstige zijde heeft. Als we dat erkennen verliest de beweging haar egoïstische tint; we moeten zelfs de kans aannemen, dat ons eigen lot harder zou worden door ons in de beweging te werpen, en het tòch doen in het bewustzijn de zaak van God en de Menschheid te dienen. Daarmee komt de erkenning, dat bij voldoening aan stoffelijke voorwaarden, toch nog niet alle levens levenswaard zullen kunnen heeten en dat er nu onder dezen maatschappelijken toestand zulke levens wèl kunnen zijn — nog eer te bereiken door de onderdrukten dan door de onderdrukkers; de Arbeidskerk erkent, dat ons geluk tegenstelling met andere kerken leert ze, dat het ook afhangt van ons innerlijk leven. Maar in innerlijk leven geen hoogere vlucht kàn nemen, als de stoffelijke levensvoorwaarden niet verbeterd worden. De stichting der Arbeidskerk zal de stoffelijke overwinning der arbeiders niet uitstellen, maar juist zal ze den waarborg geven, dat die overwinning blijvend is en door haar toedoen zal een nieuw tijdperk van menschelijk geluk aanbreken.

II.

> One holy Church of God appears
> Through every age and race,
> Unwasted by the laps of years,
> Unchanged by changing place.
>
> Samuel Longfellow.

In Januari 1892 verscheen het eerste nummer van *The labour prophet*, als orgaan van de Arbeidskerk, onder redactie van John Trevor. Elke maand kwam er een nummer uit. Het blad beleefde vijf jaargangen. In het laatste nummer van den 5den jaargang wordt geen enkel bericht gevonden, dat en waarom het niet meer verschijnen zou.

Het blad is geïllustreerd, voornamelijk met portretten van personen uit de Arbeidersbeweging, bij een artikel door hen of over hen geschreven. Vanaf nummer 17 worden eenige bladzijden bestemd voor de jeugd, georganiseerd in „the Labour church Cinderella club", getiteld Cinderella supplement.

We zullen nu de vijf jaargangen van *The labour prophet* eens doorgaan. Ze bevatten materiaal omtrent de ontwikkeling van de Arbeidskerk; en vooral geven ze den geest weer, dien deze beweging kenmerkte.

Vooraf nog een enkel woord in het algemeen. Het blad is uitnemend geredigeerd, en bevat, behalve van John Trevor zelf, een aantal belangrijke

artikelen van min-of-meer bekende persoonlijkheden uit de Engelsche Arbeidersbeweging. En voor ons, Hollanders, is wel het meest sprekend bewijs, dat John Trevor er in geslaagd was de beide elementen: Religie en Arbeidersbeweging, tot hun recht te doen komen, dat er een tweetal bijdragen in voorkomen van landgenooten, die deze zeer zeker niet zouden hebben ingezonden, indien ze, elk voor zich, niet de overtuiging hadden gehad, dat hun woorden belangstelling en weerklank bij de lezers zouden vinden. In een nummer schrijft Henri Polak, op verzoek van den redacteur, een artikel over de Arbeidersbeweging in ons land. En in een ander nummer wordt een correspondentie afgedrukt van iemand uit de kringen van de (Leidsche) moderne richting op godsdienstig gebied.

In het nu volgend overzicht van den inhoud van de *Labour prophet* hebben we aangetipt, samengevat, ten deele ook vertaald, wat ons het meest karakteristiek toeleek voor de stichting van John Trevor, de Arbeidskerk en voor het blad zelf.

Nr. 1. — Het eerste artikel hierin is van Philip H. Wicksteed, M. A. Hij stelt de vraag: I s t h e l a b o u r c h u r c h a c l a s s c h u r c h? en komt tot de conclusie, dat de Arbeidersbeweging en de Arbeidskerk geen klasse-beweging, geen klassekerk zijn, maar een beweging en een kerk, die aan alle „klassen" de waarschuwing geven, dat ze geen recht van bestaan hebben, tenzij ze de massa's dienen en hun leven voller en grooter maken.

In elk nummer van de *Lab. prophet* komt een ongeteekend artikel voor (dus van den redacteur John Trevor), dat een soort van korte preek genoemd zou kunnen worden. Zoo handelt dit in het eerste nummer over *The labour prophet.* We willen tot de ontwakende arbeiders zeggen, dat in hun ontwaken de grondslag voor een eigen religie gelegen is, die al of niet uitdrukking kan vinden in de religie van de kerken, al naar de ontwikkeling van hun eigen zedelijk karakter. G o d i s i n d e A r b e i d e r s b e w e g i n g: d.w.z. hij is in het hart van wie daarin hun bezieling en leven vinden; en deze zijn zijn profeten — of ze het weten of niet; of ze „gelooven" of niet. Dit is het woord van onze profetie, de boodschap van de Arbeidskerk en van *The labour prophet.* De arbeidersklasse heeft haar eigen religie, onafhankelijk van eenige Kerk — evenals de Arbeidersbeweging onafhankelijk is van eenige politieke partij. Het doel van het blad zal zijn: de religie van de Arbeidersbeweging te ontwikkelen tot helderder zelfbewustheid. En daarvoor is noodig: een vrije religie.

Tom Mann behandelt de vraag of de Arbeidersbeweging voortkomt uit een ethisch beginsel. Hij legt in zijn artikel vooral den nadruk op het altruïstische in de Arbeidersbeweging; en ook hij is van meening, dat deze een eigen Kerk noodig heeft.

Nr. 2. — Hierin is iets uit een artikel van Wicksteed in de *Manch. Guardian* overgenomen. Hij heeft in de Arbeidskerk den eersten zang van Dante geparafraseerd. En over die bijeenkomst schrijft hij nu. Hij is verrukt over de stemming, die er heerschte. Hij noemt het den meest echten en spontanen religieusen dienst, dien hij ooit heeft bijgewoond. Ook de zang en de muziek, die niets traditioneels hadden, hebben hem bekoord. Deze indruk, zoo besluit dit artikel, „was gewekt door de gemeente, niet door den spreker, en ik zal het niet spoedig vergeten. Het zou waarlijk te verwonderen zijn als Manchester blind zou zijn voor de beteekenis van een dergelijke beweging. Tot dusver is deze te voorschijn geroepen door een enkel man; en dan nog een man van weinig lichamelijke kracht, zonder vertoon van welsprekendheid, zonder middelen, en zonder invloed; behalve zulke die zijn oorsprong vindt in absolute toewijding, en eenvoud van bedoelen, en hartstocht ontvlamd door een groote gedachte."

Uit de „preek" van den redacteur: Noodig is vrijheid in de maatschappij, en vrijheid in de religie. „Het arbeiders-vraagstuk is een vraagstuk van de 19e eeuw. Religie is gemaakt tot een vraagstuk van de eerste eeuw. Een vriend, schrijvend over de kwestie van de Arbeidskerk, zegt: „Wij beiden beoogen nieuwen wijn in oude zakken te doen; maar gij tracht nieuwe zakken te krijgen. Ik ben bezig te beproeven de oude zakken te behouden, en alleen ouden wijn te verkrijgen — maar het moet wijn zijn van de eerste eeuw."

Nu is de eerste dwaling, er zakken op na te houden; en de tweede is, zulken ouden wijn te nemen, dat die de hersenen verwart, en het geestelijk zien benevelt, en de houding onzeker maakt".

Nr. 3. — In T h e r e p r e s e n t a t i o n o f l a b o u r betoogt Tom Mann, dat de arbeiders nog geen kennis genoeg hebben, in het bizonder niet van de industrie en van de oorzaken van industriëele moeilijkheden, om zitting te nemen in het Parlement — al zijn ook de andere parlementsleden eveneens in deze aangelegenheid te kort geschoten. De benoodigde kennis moeten de arbeiders verkrijgen in de Trade Unions.

Rev. Harold Rylett wil geen onafhankelijke arbeiderspartij. Hij acht het niet mogelijk om een voldoend aantal arbeidersvertegenwoordigers in

het Parlement te krijgen; en mocht dit wel gelukken, dan zullen ze toch daar uiteenvallen naar de verschillende sekten van de socialisten. De schrijver wil zich richten tot de liberale partij, en maken dat deze zich voor de arbeiders gaat interesseeren.

Daarentegen juicht de redacteur de vorming van een onafhankelijke arbeiderspartij geestdriftig toe. Deze alleen kan voeren tot de verwezenlijking van het ideaal. De tegenwoordige klassenstrijd kan alleen eindigen, als allen den strijd om het bestaan stevig aanvaarden als arbeiders. „Om tot dit doel te geraken moet niet alleen de Arbeid de hand leenen, maar het Kapitaal eveneens; en die scherpte, die nu zòo dikwijls wordt aangemerkt als een boosaardigen vijand voor de zwakken en de braven, zal de beste dienaar worden, dien de Arbeid kan bezitten, en zal leiden door de dienstbaarheid naar de verdere ontwikkeling van den vooruitgang. De emancipatie van den Arbeid ten gevolge van werkdadige erkenning van de algemeene verplichting te arbeiden — dit is het ware, het essentiëele, het slot-program van de groote Arbeidersbeweging. Alleen zoo opgevat, kunnen we de zaak van den Arbeid beschouwen als de zaak der menschheid."

Keir Hardie, de arbeiderscandidaat voor South-West Ham, schrijft over The eve of the battle. Zijn program voor de komende verkiezing luidt:

1. een wettelijken acht-uren dag,
2. betere verdeeling van den grond [1]),
3. arbeid voor de werkloozen op landkolonies, waar ze voor zichzelf de levensbenoodigdheden zouden kunnen produceeren, maar geen vervaardigde goederen op de markt brengen;
4. zorg voor de ouden van dagen, de invaliden, de zieken, en de hulploozen, te bekostigen uit een belasting op inkomens van af *f* 1.000 per jaar.

Een correspondent geeft een levensschets van Keir Hardie.

Nr. 4. — William Knight Hall, arbeiderscandidaat voor South Salford, verdedigt tegenover het artikel van Rylett in het vorige nummer een onafhankelijke arbeiderspartij: de arbeiders hebben van de liberalen, dat zijn „kapitalisten, uitzuigers, advokaten, bankiers", niets te verwachten.

De redacteur schrijft over een Arbeidskerk in Londen. Vooraf wekt hij op tot het pionierschap van de Arbeidskerk. Want al is er ook geld noodig, in de eerste plaats komt het aan op de menschen, die hun tijd en hun werkkracht geven in dienst van de goede zaak. In East London was, vooral door toedoen van W. H. Paul Campbell, gewezen redacteur van de *Christian Socialist*, een Arbeidskerk gesticht. Mann, Tillet en Hardie hebben hun sympathie er mee betuigd, en zullen van tijd tot tijd als sprekers optreden.

Nr. 5. — In de „preek" stelt de redacteur, naast den eisch: „We moeten werken!" het voorschrift van Gambetta: „We moeten opvoeden!" Om boven onze dierlijke natuur uittekomen.

W. K. Hall, sociaal-democratisch arbeiderscandidaat voor South Salford, schrijft over den acht-uren-dag.

Behalve in Londen is er nu ook een Arbeidskerk in Bolton en Sheffield. Voor de Arbeidskerk in Manchester, met 160 leden, wordt geldelijke steun gevraagd.

Bij een verslag over een anarchistische demonstratie in Manchester, schrijft de redacteur: „Ik verzocht aan Mr. Barton het volgende verslag te schrijven, ... omdat de pers gewoonlijk alle anarchistische samenkomsten òf doodzwijgt òf er een onjuist verslag van geeft".

Nr. 6. — Dit is het eerste nummer, waar het vrij leelijke allegorische hoofd vervangen is door een eenvoudig opschrift, zonder meer; en alleen met dit motto: „Laat de arbeid de grondslag van de beschaafde maatschappij zijn". — Mazzini.

Thomas Harris vertelt onder den titel The nailmaker's triumph het ontstaan en het verloop van een staking.

Met het oog op het spreken in het openbaar geeft de redacteur de eerste van een reeks spreekoefeningen; waarbij in het bizonder de aandacht gevestigd wordt op een goede uitspraak van de verschillende klanken.

Nr. 7. — Naar aanleiding van de verkiezingen voor het Parlement schrijft Pete Curran over The statesman's dilemma; t.w. dat van de liberale partij ten opzichte van de Arbeidersbeweging.

De „preek" wijst er op, dat vóór en na de algemeene verkiezing er een opgewekt leven in de Arbeidersbeweging was. Maar er was geen eenheid. Toch moet dit laatste feit niet leiden tot onderlingen naijver, die er slechts op zou wijzen, dat men eigen organisatie hooger stelde dan de groote zaak, waaraan allen zich hebben gewijd.

Nieuwe Arbeidskerken worden vermeld in een drietal plaatsen.

Meegedeeld wordt, dat The labour church hymn book gedrukt zal worden.

Nr. 11. — John Trevor bericht, dat hij op voor-

[1]) „land restoration".

schrift van den dokter rust moet nemen: „Dus zal ik nu gaan probeeren een zoete jongen te zijn."

Weer worden vijf plaatsen genoemd, waar Arbeidskerken zijn opgericht.

Nr. 12. — Elihu heeft een interview gehad met Fred Henderson en Edward Carpenter schrijft over diens gedichten.

John Trevor deelt o.a. het volgende mee: „Sinds het begin van den zomer heb ik mijn best gedaan, om de Arbeidskerk te Manchester even onafhankelijk van mijn hulp te maken als de andere Arbeidskerken zijn; en nu is dit doel bereikt. En dat niet alleen. Vanaf het begin van het tweede jaar van ons werken . . . zal Manchester ook financiëel onafhankelijk zijn." Er zal nu een algemeene kas komen, waaruit het algemeen secretariaat en de uitgaven voor de uitbreiding van de beweging zullen worden bekostigd.

Cantab vraagt zich af: Has Demos a religion of his own? En hij komt tot deze conclusie: „Als er een beweging bestaat, waarvan de grondslag waarheid, en het doel rechtvaardigheid is, dan is die beweging, bewust of onbewust, een religieuse beweging."

Nr. 13. — X. heeft het over John Burns, en wijst daarbij ook op fouten van dezen. Naar aanleiding hiervan merkt de redacteur op, dat hij „van nature een helden-vereerder (is) ten aanzien van de voormannen in de Arbeidersbeweging." Zeker hebben ook deze hun fouten. „Als ze er geen hadden, zouden ze me tegenstaan." Maar nu, „kennend toch hun grootheid, lijken ze meer als broeders."

Bij de voorstelling van een nieuwen algemeenen secretaris, wijst John Trevor er op, dat het nooit zijn bedoeling geweest is de ontwikkeling van de Arbeidskerk te forceeren; maar aftewachten tot de toestanden en omstandigheden zich in de gewenschte richting zouden hebben ontwikkeld.

Nr. 15. — John Trevor schrijft over The founding of the Labour church. Bij dit artikel staat zijn portret. Hier volgen een paar passages er uit. „De aanleiding voor de stichting van een Arbeidskerk was de toestand van de godsdiensten en de sociale bewegingen van de laatste jaren. De speciale oorzaak was een zekere ontwikkeling in mijn eigen persoonlijk leven, die mij, geheel onverwacht voor mezelf, in het spoor bracht van de overeenkomstige ontwikkeling van het leven rondom me". „Ik moest de menschen krijgen buiten de muren van hun Kerk — om ze te brengen in levende betrekking tot den levenden God en de Uitgeworpen Armen". „Ik zag in, dat, als menschen uit de arbeidende klasse een Kerk zouden hebben, ze er een moesten hebben, die ze zelf hadden opgebouwd, en dat geen andere Kerk hen bij mogelijkheid kon helpen. Ik zag in, dat de eenigen, die hen buiten hun eigen klasse zouden kunnen helpen, die waren, die een arbeidershart in zich hadden, en dat ze beslist moesten aannemen, niet de kleeding of de woning van de zwoegers, maar de zaak, die deze in hun hart droegen; en die als hun eigen beschouwen."

Enid Stacy, B. A., wekt in een artikel, getiteld The Labour movement and the home, de mannen op hun vrouwen in de beweging te betrekken, ze optevoeden; en zoo samen te worden „de zelfbewuste en gelukkige ouders van edele kinderen."

Nr. 16. — In de „preek" betoogt de redacteur, dat de Arbeidskerk te Manchester, ofschoon door één man gesticht, toch een onafhankelijk en spontaan karakter vertoont; zoodat het werk, waarvoor hijzelf weinig of niets meer kon doen, werd voortgezet door de energie van plaatselijke leden, die door een propagandistischen geest waren bezield. Iederen Zondag werden er, behalve den gemeenschappelijken avonddienst, vier afzonderlijke diensten gehouden. Evenzoo zal het in andere plaatsen kunnen gaan.

Robert Blatchford (van wien ook bijdragen worden aangetroffen onder het pseudoniem „Nunquam") had als president van de onafhankelijke arbeiderspartij voor Manchester in deze stad een demonstratie geleid, die den vorm van een dienst in de Arbeidskerk had aangenomen. „Ik geloof", schrijft hij, „dat de algemeene opinie, zoowel van de sprekers als van de toehoorders, was, dat er nooit een meer succesvolle arbeids-demonstratie was gehouden. Dat een politieke samenkomst den vorm van een religieusen dienst zou aannemen, en toch niet minder politiek zijn; dat gezangen en voorlezen (uit een boek met Iersche volksliederen) en gebed een deel van het program zou uitmaken; en dat het gebed (evenals bij andere dergelijke gelegenheden) zou worden toegejuicht, zijn feiten van buitengewone beteekenis en buitengewoon belang, die in verschillende gemoederen zeer verschillende gevoelens zullen opwekken. Het gevoel, dat in mijn gemoed het meest naar boven kwam, was een vernieuwd gevoel van verantwoordelijkheid en van gevaar". Hij is bang, dat in de toekomst de Arbeidskerk naijverig zal worden op de Arbeiderspartij. „De Arbeidskerk zou na verloop van tijd een Judas kunnen blijken te zijn. Er is niets zoozeer als godsdienst, dat de menschen ertoe brengen kan lage en wreede dingen te doen met een volmaakt zuiver geweten, en met al den hoogmoed van een eigen gerechtigden ijver voor God".

Bij de Mei-viering zal ook de Arbeidskerk een eigen spreker hebben; maar we moeten het wel van de Arbeiderspartij beschouwen als dat van de Arbeidskerk te boven gaand. En mocht eens ergens de Arbeiderspartij niet gediend zijn van de Arbeidskerk, „welnu, ik zou er bij deze laatste ernstig op willen aandringen onder zulke omstandigheden liever buiten in de kou te blijven staan, dan door zich te doen gelden de verdeeldheid in de gelederen te vermeerderen. . . . Ik zou eerder in het ruim van het Arbeidskerk-schip gaan en dit in de lucht doen vliegen, dan de vlag van de Partij neerhalen."

Uit een artikel van Esther Walker over Socialism as a religion geven we hier de volgende uitspraak: „Menschen van alle richtingen met een helder hoofd en een warm hart, zijn gaan inzien, dat de leer van broederlijke liefde gebracht werd aan de Christelijke broederschap, achttienhonderd jaar geleden. Het is bewaard gebleven voor het Socialisme om deze leer toe te passen op den socialen chaos van den tegenwoordigen tijd, en zoodoende een nieuwe religie te scheppen."

Onder de berichten wordt meegedeeld, dat er voor het eerst in de Arbeidskerk te Manchester een dienst gehouden zal worden voor kinderen, zoowel die van de Arbeidskerk als van de „Cinderellaclub". John Trevor zal dan een toespraak houden over Cinderella.

Nr. 17. — In dit en eenige andere nummers wordt de kwestie besproken betreffende Drink in labour clubs. Voor John Trevor is alcohol geen genot — maar een geneesmiddel. Hij is geen geheelonthouder; en gebruikt alcohol — hoewel zelden — alleen als hij, in verband met zijn gezondheid, een opwekkend middel noodig heeft, ten einde zijn werk te kunnen doen.

Een andere kwestie, die John Trevor bespreekt, is die van het bidden in de Arbeidskerk. Hij vindt dit moeilijk; maar nog moeilijker vindt hij het af te schaffen, zooals sommigen willen. „Het is een uitdrukking voor mijn religieus leven; en als ons leven niet tot uitdrukking komt, dan heeft het de neiging uittesterven." Maar het bidden moet geen conventie zijn of worden. Het moet een levend iets zijn; anders is het beter het natelaten. Van gelezen gebeden is hij afkeerig. Overigens meent hij, dat wie over het bidden in het algemeen anders denken, volle vrijheid gelaten moet worden.

Dan vertelt de redacteur het een-en-ander over Labour church organisation. 's Winters werden er sociale ontwikkelingsavonden gehouden, die echter in den afgeloopen winter bedenkelijk verwaarloosd werden. „Onze menschen werden erg deugdzaam. Ze vonden het te zelfzuchtig zichzelf te onderhouden, en besloten te trachten hun buren rond de Arbeidskerk te onderhouden. Dit leidde weldra tot de stichting van onze „Cinderella club", die buitengewoon goed werk heeft gedaan. Maar niettegenstaande al onze deugd, zijn die sociale samenkomsten ook noodig, en kunnen niet zonder ernstig verlies gestaakt worden". Daarna deelt de schrijver eenige bizonderheden mee van de Arbeidskerk te Manchester. Zoo zijn er elke week bijeenkomsten, waar over allerlei zaken discussies gehouden worden. Hijzelf gaat daar niet heen; hij laat die aangelegenheid aan de leden over: ze kunnen buiten hem. Verder is er een zangklas voor jongelui, en een voor kinderen. Ook heeft de bedoelde Arbeidskerk een zangkoor en een fanfarecorps. Onder leiding van J. S. Mackenzie, M.A., is er een „Political economy class"; terwijl een „Women's class", geleid door Miss Kate Dodd, zich bezighoudt met letterkundige en sociale onderwerpen, waarbij ook discussies gehouden worden. Een „Cinderella club" is er, en een „Cinderella school" zal er komen. Dit alles wordt meegedeeld om tot voorbeeld te strekken voor andere Arbeidskerken. Ten slotte geeft John Trevor nog den wensch te kennen, dat er gesticht zal worden een „Labour church union", tot wederzijdsche steun en voorlichting.

(Wordt vervolgd.)

DE ONZICHTBARE

De overtuiging dat een groot, scheppend, leidend en ordenend Wezen zich achter de natuur verbergt om zich aan ons kenbaar te maken, dringt zich aan ieder op. Zelfs al lieten wij den draad daarvan menigmaal los, toch zijn wij in staat dien draad overal en ten allen tijde weder aan te vatten.

Ao. 1759 *GOETHE.*

PSYCHOMETRIE, HELDERZIEN, TOEKOMSTVOORSPELLINGEN

DOOR

PROF. DR. J. VALCKENIER SURINGAR.

II

STY heeft het nauwkeurigst gewerkt op het gebied van toekomstvoorspellingen; o.a. door zich zelf jaren achtereen als object er van te stellen voor verschillende mediums en alles te noteeren [1]); en hij komt tot het resultaat, dat toekomst-voorspellingen meerendeels niet van algemeenen aard zijn noch over langen tijd geschieden, [2]), doch bepaalde feiten betreffen binnen korten termijn; dat de voorspellingen steeds personen betreffen en wel de consulteerende persoon of personen in diens omgeving; van andere, ja zelfs van hun eigen toekomst kunnen de „helderzienden" niets „zien". Hij vond verder, dat de voorspellingen duidelijker worden naarmate de gebeurtenis nadert en dat deze, nadat zij gebeurd is, door andere mediums dadelijk in het verleden wordt „gezien". Ten slotte dat de voorstellingen vager worden naarmate zij minder aan het reeds bekende aansluiten [3]). En daarnaast herinnert hij er aan, dat menschen dikwijls waarschuwingen, vermoedens en toekomstbeelden in waak- of droomtoestand ondervinden, die blijkbaar uit hen zelf komen.

Uit een en ander besluit Osty, dat de mensch veel meer kennis van zijn eigen toekomst in zich zelf heeft dan hij weet; en dat de helderziende het „geziene", ook als het de toekomst betreft, uit de consulteerende persoon haalt, waarmee mijne opvatting dus overeenkomt.

Flammarion geeft in zijn werk „autour de la mort" een aantal losse gevallen van toekomstvoorspellingen, spontaan geschied, dus geheel anders dan Osty. Zij hebben dikwijls plaats in droomen, maar ook overdag, o.a. door ingeving of b.v. door tafelbeweging. Zij betreffen belangrijke en onbelangrijke zaken (b.v. het opvegen van een inktvlek, benoeming van een bepaalden president), maar dikwijls ongelukkige (dood, verlies van vermogen, ongelukken). Soms zijn er ongelukken door voorkomen: in één geval was een gebeurtenis vóórvoeld als eene, die een ongeluk met een nabestaande persoon kòn teweegbrengen; de gebeurtenis had ook plaats, maar de persoon was tevoren van het terrein verwijderd en onderging daardoor niets; in een ander geval werd de gebeurtenis (het instorten van een gebouw) vóórgevoeld mèt het omkomen van vele personen; de gebeurtenis had plaats, maar de personen waren ook ditmaal gewaarschuwd en daardoor gered.

Indien het voorgevoel juist zoo was als beschreven is, werd dus hier een stuk gebeuren, dat volgens den „ziener" in de toekomst was vastgelegd, door den vrijen wil opgeheven, wat een belangrijke ervaring zou zijn. Maar men kan zich ook denken, dat de persoon, die het gebouw als toekomstbeeld in elkaar zag storten, er onwillekeurig zelf het verongelukken der personen bijmaakte.

Vele dezer gevallen van Flammarion zijn sterker dan die van Osty, maar zij zijn veel minder goed verzekerd, beide juist doordat zij spontaan zijn. De verklaring, dat het „heldergeziene" toekomstbeeld als latente kennis uit de eigen „ziel" komt, is bij vele wel moeilijk aan te nemen. Maar ook Osty geeft een paar sterke en tevens goed vastgelegde gevallen, waarbij we ons dat moeilijk kunnen voorstellen; in een er van beschreef het „medium" een huis, met vele bizonderheden, die op den arbeid van den bewoner duidden, als dat van Osty, wat heelemaal niet uitkwam; maar twee jaar later (in den grooten oorlog) werd het werkelijkheid en herkende hij het vroegere toekomstbeeld. En in een ander geval werd hem twee jaren van te voren op vage wijze en daarna vier maanden van te voren tot in zekere détails een ongeluk voorspeld met gunstigen afloop, dat ook werkelijk plaats had door de schuld van een dronken bakker en waarvan de bizonderheden in de voorspelling herkend werden. Hoe zou in het eene geval de wetenschap van den lateren oorlog en van Osty's taak en standplaats daarin, in het andere die van het toekomstige ongeluk door de schuld van een dronken bakker in de „ziel" van

[1]) Die aanteekeningen zullen later door hen gepubliceerd worden.

[2]) De geweldige voorspellingen van Nostradamus over vele eeuwen behooren, indien zij waar zijn, tot die algemeene uitzonderingen.

[3]) De „Newspapertests", waarvan een voorbeeld gegeven werd, voldoen niet geheel aan deze conclusies. clusies.

Osty hebben kunnen liggen? En nog krasser is het, wanneer het „medium" in een persoon „ziet" dat een vriend van hem (bij wien hij logeert, wat ook door het medium „gezien" wordt) aan de oogen sukkelt en later vreeselijk zal huilen en neussnuiten, wat vrij lang zal duren, maar dan ineens ophouden. Deze voorspelling geschiedde in 1916, en in 1922 kreeg die persoon, na een oog-operatie, plotseling geweldigen last van tranen en neussnuiten, vijf weken lang, zoodat hij, ten einde raad, naar den dood verlangde. Zijn dokters begrepen er niets van. Toen gaf de raad van een anderen dokter plotseling genezing. Kan dat reeds 6 jaar te voren in de „ziel" van den patiënt bestemd zijn geweest, zóó dat de „helderziende" het er uit kon halen? Dit laatste geval staat in een opstel van Osty, in de „Rev. Mét." 1923, blz. 238.

Maar Osty beschrijft in datzelfde opstel een zeer belangwekkend geval, dat, zooals hij er bij schrijft, tot nadenken dwingt over de grens van wat mogelijk is.

Osty trachtte herhaalde malen in Nov. 1915 wat over den loop van den oorlog te weten te komen; maar het „medium" „zag" niets. Toen zeide Osty, naar aanleiding van zijn meening, dat alles uit de „ziel" van den consulent „gelezen" wordt, tegen het „medium", dat zij zich alleen met hem moest trachten in verbinding te stellen en moest trachten te putten uit wat hij l a t e r van het verloop van den oorlog zou weten, dus uit zijn „memoire future". En nu kwamen de voorspellingen los, die speciaal Griekenland betroffen, en na afloop door Osty en acht andere personen onderteekend zijn. Die voorspellingen kwamen in 1915 en '16 op één enkele na uit. Dit schijnt dus een groep van voorspellingen van algemeenen aard, onafhankelijk van den consulent; de opdracht van Osty aan het „medium", om uit zijn „mémoire future" te putten, zou als suggestief middel kunnen worden opgevat. Maar nu komt de „clou":

Het „medium" „ziet" ook, dat tegen het hoofd van den staat, nadat deze machteloos is gemaakt in zijn eigen paleis, een moordaanslag wordt gepleegd door een persoon, die hem na staat, een vrouw. Deze moordaanslag is niet gebeurd in werkelijkheid, maar en dit vertel ik op gezag van Osty) het gerucht heeft geloopen en in sommige kranten gestaan, dat koningin Sophie haar gemaal zou gewond hebben uit verachting van zijn gebrek aan energie. Dat gerucht heeft ook Osty bereikt en werd door hem voor waarheid gehouden, die dus als zoodanig in zijn „ziel" gekomen is (doch twee jaren nà het voorspellen van den aanslag!). Indien men nu niet het toeval als „deus ex machina" aanneemt, waar kan dan het „medium" dien niet-gebeurden aanslag anders vandaan hebben gehaald dan uit de „ziel" van Osty, uit zijn „mémoire future"? En als wij dat erkennen, dan is dat tevens een erkenning, dat in de „ziel" van een mensch veel meer van de toekomst „leesbaars" kan zitten dan men denkt.

In verband daarmede zijn ook interessant de voorspellingen, schijnbaar van algemeenen aard en niet aan een persoon gebonden, door F. Bligh Bond verkregen met zijn „medium" Alleyne, in den vorm van automatisch schrift. Deze voorspellingen kwamen tusschen de beschrijvingen van de Glastonbury Abdy (zie blz. 276 e.v.) door en verdienen de aandacht juist omdat die beschrijvingen van de oude abdij zoo goed uitkwamen, vooral van de Loretto-kapel, waarvan niets bekend was en wier automatisch verkregen beschrijving gedrukt werd een paar jaren vóórdat de opgravingen haar bevestigden.

De voorspellingen begonnen geheel onverwacht in October 1909: „Fortuna fuit. Collum ruit. Labor fruit in aeternum".[1]) Op vraag om uitlegging werd oorlog voorspeld, een verschrikkelijke oorlog, maar daarna een nieuwe dageraad. Pas in Juli 1911 wordt het voortgezet: „When the West shall fall, Brittain shall endure. The last comes into its heritage in the days to come...... Perfection comes through suffering and catastrophe. Through a see of blood and suffering shall she (Engeland) attain to her perfection...... a lighter knighthood than her own shall spare her in the day of the humiliation of nations"...... „But then cometh change, and the soul's death. The old God shall be for a time eclipsed, and strange creeds and no creeds shall echo in the sacred places for a time".

In Jan. 1912 wordt er nog eens op teruggekomen: „.......Demos (de volksregeering) rises... ...Fear not his swelling gorge He blindly snatches at the fruit...... He aimeth too high and will fall swollen with pride...... The elements of his ruin are in himself; and after a time and times, he will turn and rend himself and the earth shall be as it was before he (de Demos) rose to sprinkle the blood of the just and innocent upon her breast". Maar niet geheel dezelfde, want, zoo predikt „Imperator": „but there after a time, and then the heaven of the Faithful shall work, and because it

[1]) Het geluk gaat voorbij. De hemel stort in. Kommer brengt het geluk terug tot in eeuwigheid.

shall endure it shall transform the world. Men shall strive each for his own truth......: their nakedness shall show the face of the One Eternal Truth whose shadow all religions be; and men shall say: Quarrel not! Behold! Your Gods are mine, only we did not understand!...... I have spoken. Imperator, Vale".

In Oct. 1912 worden nog eens „Poverty and Hunger and the warlust in every land on which lieth the shadow of the Cross" voorspeld. „When Europe is exhausted, the reign of Asia will begin, for there the sun is rising. In later schrift (van 1918) wordt dit nader uitgelegd: de Westersche beschaving is te materialistisch geworden en de kleine intellectueele minderheid staat te ver van de domme, groote massa af. Van uit het Oosten moet opnieuw intuïtie komen en dan onder contrôle van het Westersche intellekt; dit zal ten koste van veel lijden gebeuren, maar een aëra van geluk inleiden.

Deze algemeene voorspelling van een wereldoorlog en van een daarop volgende „bolsjewistische" periode, met aanduiding van een volkenbond, 5—2 jaren vóór den oorlog, wordt gevolgd door bizondere (preciese) voorspelling in den oorlog. Den 13en Maart 1918 wordt het beslissende keerpunt van den krijg ten voordeele der entente voorspeld op den 24en dag van de 8ste maand, den 19den April nog eens, maar op den 26sten dag van Augustus; elders wordt nog uitgelegd, dat de datum niet binnen 36 uur nauwkeurig kan gegeven worden van af den 24sten dag. Deze twee data zijn door Bond aan den heer R. A. Clam gezonden den 27sten Juli daaropvolgend en door dezen den 11den Augustus ontvangen, zooals hij in de voorrede getuigt. Dat de 25ste Aug. het begin van het eind was, toont Clam duidelijk aan, o.a. door een Reutertelegram van den 25sten Aug. en door het volgend verloop van den oorlog; en evenzoo toont hij aan, dat de tijd van deze voorspelling er een was waarin de vijand juist bizonder sterk stond en de militaire leiders der entente zeer pessimistisch gestemd waren.

Een andere preciese voorspelling betrof een tusschenperiode en geschiedde den 27sten Maart 1918 e.v. dagen. Het Duitsche offensief scheen onweerstaanbaar, toen op den 27sten het automatisch bericht kwam: „The balance rises and will soon show a full preponderance on the side of the intrinsic right. The last great effort passes away. There will be fluctuations but we see clearly what the seething world sees dimly, — the issue to victory of the Good over Evil. This is inevitable and a law of nature and of Gods. Have no fear. It will pass and quickly. The *climax* that approaches, based on natural laws, will witness the end of the great offensive...... after the brief glory comes the tragedy of a disordered retirement. So great will be the disaster that the very devenders will stand arrested by the terror". En op Goeden Vrijdag 29 Maart komt er: „The material success of the offensive wanes. All will be as I have already told you...... Watch! At Easterday the tide will turn...... The very elements will fight on the side of Right......", terwijl 30 Maart, Zaterdag vóór Paschen, nog kwam: „The crisis dominating the present situation on the battle-front is one which, to the material sense, is quite unfavorable". Maar „To morrow...... the first great sign of failure will be manifest". De toestand scheen dus, ook volgens het automatisch schrift ongunstig; maar op Paschen zou het anders worden. En op Paaschdag werd het anders. Barrett schrijft in een brief van 2 April aan Bond: „I have been out of town for a few days and your interesting letter inclosing the automatic script of that day (Good Friday 29e) hat just reached me. Before I read the script with its confident statement that „the tide would turn on Easter Day" the first thing that caught my eye on opening the Westminster Gazette and other newspapers was the headline in capital letters: „The Fide turned on Easter Sunday". That is to say, the terrible apprehension the whole country has been under from the great German offensive a during march, and its overflowing tide of disaster to our troops [1]) has been arrested on Easter Sunday". Ook de voorspelling dat „the very elements will fight on the side of Right" kwam uit; Bond schrijft (p. 28): „Now the weather up to this point has been distinctly and consistently unfavorable" en hij haalt uit een brief in de Daily Chronicle van 2 April het volgende aan: „......The luck of the weather has turned for about the first time that I can call to mind, and gone completely against the enemy".

Maar met deze gunstige wending bleek de eindoverwinning nog niet verzekerd; de Duitschers zouden nog weer hun kracht toonen (het automa-

[1]) Elders (p. 27) schrijft Bond: „the situation was one which all the allied nations were viewing with the upmost apprehension; and it is now no longer a secret that the Britisch Prime Minister had prepared against the formidable eventuality of a break-through to the coast by the enemy, which would separate the Allied forces, and necessitate the withdrawel of the British from the fields of Northern France".

tisch schrift spreekt immers ook nog van „fluctuations"), en pas op 25 Augustus kwam het beslissende keerpunt.

Hoe moeten wij deze voorspellingen verklaren? Het is niet goed aan te nemen, dat de automatist, al was hij officier, den omkeer op Paaschdag kon voorzien, en nog minder het keerpunt op 25 Augustus. Maar de eerstgenoemde voorspelling kan desnoods aan de persoon van den automatist verbonden worden omdat zij zoo vlak vóór de gebeurtenis geschiedde waaraan hij (naar ik aanneem doch niet zeker weet) deelnam; met de tweede voorspelling is dit al moeilijker wegens het langere tijdsverloop; in beide gevallen kan men er ook weer het vermogen van het onderbewustzijn bij halen om de zuivere waarheid en de ware verhoudingen te kennen waardoor toekomstvoorspellen mogelijker wordt. Het zijn bovendien niet zuivere materieele voorspellingen, daar de oorlog in verband met geestelijke evolutie van Europa wordt gebracht; en daarvan kan men gemakkelijker inzien, dat zij niet aan toevalligheden is onderworpen en dus uit het verleden en den bestaanden toestand voor eenigen tijd in de toekomst kan voorspeld worden.

De voorspelling 5—2 jaren vóór den oorlog betreffende den oorlog in 't algemeen en den naoorlogstoestand zijn nog moeilijker in verband met den automatist te brengen. Zij hebben echter toch een, misschien schijnbaar, persoonlijk cachet; immers wordt Engeland in de voorspellingen zeer begunstigd, zooals in de boven gegeven aanhalingen bleek en in 't algemeen de „Entente", zooals o.a. blijkt uit de volgende woorden in een der automatisch verkregen voorspellingen (p. 36): „ye chose the spiritual — they the brutal...... Thus there is a reason in the universal scheme for the victory over Matter and the priciples of „Matter". „Ye" zijn de entente volken, „they" de centralen, speciaal de Duitschers. Maar wie, met mij, werkelijk van meening zijn, dat de Engelschen en Franschen, trots hun zeker ook bestaande minder goede eigenschappen, voor een principe van recht en vrijheid streden dat door Duitschland in gevaar werd gebracht, die behoeft in het feit van bevoorrechting der entente en speciaal der Engelschen nog geen persoonlijken invloed te zien zoodanig dat het onderbewustzijn de innerlijke bewuste ideeën van den automatist zou te voorschijn gebracht hebben, versterkt door het vermogen van het onderbewustzijn om de zuivere waarheid en ware verhoudingen te kennen; en de toekomstvoorspelling over zoovele jaren is er bovendien toch nog moeilijk door te verklaren.

Indien wij echter dien persoonlijken invloed uitsluiten, houden we de keus over tusschen een voorspelling van algemeenen aard die volgens Osty een uitzondering is en de onderstelling van Osty, dat de automatist put uit zijn (of eens anders) „mémoire future", van wier bestaan Osty een aanwijzing gegeven heeft.

Maar ook met die aanname willen wij ons een nadere voorstelling maken van het proces om te „lezen" in eigen of anderer „ziel". Dat het tijdsbegrip er mee te maken heeft, geloof ik met den heer Felix Ortt; „Time is the ratio of the resistance of matter to the spirit" zegt het automatische geschrift van Bond en Alleyne (p. XXIV). Ortt's voorstelling van „tijdsbanen" en „2e tijdsdimensie" (eeuwigheidssfeer) brengt mij, vooral voor het toekomstvoorspellen, niet verder (wat niets tegen de hypothese behoeft te pleiten). Mijn meening is, dat we met den tegenwoordigen stand onzer kennis niet verder kunnen gaan dan Flammarion, die in zijn werk „Avant la mort", blz. 330, schrijft: „L'espace consiste en soi...... le temps, au contraire, n'existe pas en soi. Si la terre était immobile, si les astres n'étaient doues d'aucun mouvement, il n'y avait pas de temps; mais il y aurait toujours de l'espace. Dans l'espace absolu, entre les mondes, il n'y a pas de temps". Hierover kan gefilosofeerd worden! Maar in verband daarmede zegt Flammarion over het toekomst-„zien": „On voit ce qui arrivera, on supprime le temps". Hij constateert dus slechts het feit, dat bij het „zien" der toekomst de tijd wordt opgeheven. Hij erkent ook, dat het physieke lichaam, de hersens, het niet kunnen doen, dat er een „esprit" bestaat onafhankelijk van de physieke zinnen.

„On peut", schrijft hij dan verder, „penser que le subconscient, l'être psychique (dat door mij het psychisch substraat of psychéum genoemd werd)

SCHEME OF HUMAN FACULTY IN ITS RELATION TO TIME

dans l'exercice de ses facultés supranormales......, notamment la prescience, s'affranchit des limitations de l'espace du temps, c'est à dire des lois qui régissent notre monde matériel (o.a. het tijdsbegrip dat door onze „begrensde hersens" ontstaat). C'est ainsi que les choses futures lui apparaissent comm étant sur le même plan que les choses présentes et passées".

Maar hoe dat gaat, daarvan geeft hij geen voorstelling.

DE VERWEZENLIJKING VAN 'S MENSCHEN WARE ZELF

DOOR

Ds. H. J. D. R. THEESING.

V.

ZOO treedt ons voor den geest de in het Christendom versluierde waarheid. Want Christus, niet gezien als gebonden aan den historischen Jezus der evangeliën, noch gedacht als tweede Persoon eener transcendente Triniteit, is voorafschaduwing van den immanenten, in ons wordenden God. Naar het Christelijk dogma werd in Jezus Christus de Onbewogene, Bewogen en trad de Boven-Tijdelijke in deze tijd-ruimtelijkheid, verlatende den schoot der Eeuwigheid.

Dit nu is niet allereerst te verstaan als wijsheid voor het denken, maar als antwoord op de behoeften der menschenziel. Het innerlijk des menschen heeft niets aan den God van Plato, Aristoteles of Plotinus. Nadat de menschelijke geest in het denken vruchteloos God dichter trachtte te benaderen, is God steeds verder geweken en geworden tot een inhoudsloos Ledig. De ziel des menschen staat verweesd, God willende verwerven als een levende innerlijke stuwkracht.

De verlangende, naar God als bezit, hunkerende ziel vond den Immanenten in Christus. In Hem als historisch factum heeft God menschelijke gestalte aangenomen. Hij heeft God als bezit en immanent leven in zich gedragen. Deze gedachte zal bedolven worden onder de speculaties aangaande de twee naturen, gelijk ook het „waarom" dezer god-mensch-wording de juridische satisfactie-leer noodzakelijk maakt. Van deze omhullingen ontdaan, blijft de grondgedachte behouden.

Christus, die voor den geloovige stierf, moet door den geloovige worden toegeëigend. En wat eerst magisch werd gedacht, gelijk boven reeds gezegd werd, zal later zuiver worden begrepen. In ieder menschenkind sluimert „das Fünklein Gottes". God, die in Jezus was verhuld, is in ieder menschenkind verborgen en als kiem aanwezig.

Zoo werd reeds in het Christendom door het Christus-dogma en de Christus-mystiek, God gevonden als een immanent en wordend leven.

Zoo is Christus de in ons „wordende" God.

De mensch kan niet buiten deze immanentie. In natuur, historie en eigen zieleleven ervaart hij den Wordende als de Stijgende, de steeds Zichzelven hooger Verwezenlijkende. Hiermede vervalt de oude vorm eener aanbidding uit afhankelijkheid van een buiten-ons zijnde en van-ons-gescheiden-God. Hoe kan de mensch aanbidden wat in hemzelven is, geest van zijn geest, wil van zijn wil, ziel van zijn ziel. En al moge het zijn, dat hij als immer falend mensch in zijn ethisch streven nimmer feilloos heeten kan, hij zal het woord van het Johannes-evangelie verstaan, dat zegt: „ik en de Vader zijn een". Hier is geen hoovaardij noch eenige grootspraak. Hier wordt uitgesproken een levensrealiteit, die de geestelijke mensch in zijn heiligste uren beleeft. 's Menschen Ware Zelf en Gods Ware Zelf vallen samen in één leven en één streven, in één zelfden wil tot verwezenlijking van één zelfde hoogste doel. In één zelfde voorwaarts schrijden tot de nimmer te bereiken volkomene voltooidheid.

Zoo is de nimmer-voltooide verwezenlijking van ons ware zelf in mensch en menschheid de nimmer voleindigde wording Gods.

Bij dit inzicht is het probleem des kwaads niet langer argument tegen het Gods bestaan. Geen enkele transcendente Godsvoorstelling aan welke het begrip van het Zijnde en het Volmaakte wordt gehecht, is houdbaar tegenover het begrip van het Booze. Uit een volmaakt Zijnde valt nimmer het Kwaad te verklaren. Wie beiden bestaanbaar acht, vindt de zuiverste oplossing in dat dualisme, waarin sprake zal kunnen zijn van een God der duisternis en een God des Lichts. Is God echter immanent wordend en stijgend tot hooger leven, zoo is het kwaad niet langer ondoorgrondelijke tegenstrijdigheid. Reeds in den beginne werd door

ons verstaan, dat het niet-ethische, de levensprikkel van het ethische heeten kon, nu daarenboven wordt gezien, dat het wezenlijke van God en mensch niet is een Zijn, maar een Worden, is met dit „worden" gegeven het onvoltooide, nimmer volkomene. Zoo is derhalve het dusgenaamde kwaad, het nog-niet-tot-goed-gewordene. Zoo zou kunnen worden gezegd, dat God in zijn wording, het Kwaad is, dat zichzelven opheft tot het goed.

Waar zoo verstaan wordt, dat de verwezenlijking van ons ware zelf wording Gods in ons kan heeten, is de mensch het hoogste heil deelachtig geworden. Gekomen tot het leven Gods, wil hij in anderen dit leven wekken, ook zoo dit vruchteloos lijkt. Hoe zou het vrucht kunnen dragen bij een massa, die bestaan moet in een samenleving gelijk deze aardsche. Zoo is het voor de ethische persoonlijkheid eerste eisch, te strijden en te arbeiden aan een hooger vorm van samenleving. Evenzeer is noodig, dat veel overgeleverde godsdienstvoorstellingen voorbij gaan en dat bij de opvoeding der jeugd aan deze nog ander inzicht wordt bijgebracht als de tafels van vermenigvuldiging en het Christelijk vragen-boekje. „God in ons" en het „leven Gods" moet worden ontdekt en gewekt. Dit ten slotte is het allerhoogst noodige. Dit is de bronwel, waaruit het ethische voortvloeit, en met en door dit ethische wereldvernieuwing, menschheidsvernieuwing en hoogere wording Gods. Eindelooze vergezichten gaan voor ons open. 's Menschen leven is in deès eeuwigen stroom één enkel moment, waardevol of waardeloos.

Waardevol zoo in de verwezenlijking van ons ware zelf, God in wording zich verwezenlijken kan. Want niet dat de mensch „wordt", dat God „wordt" is het hoogste doel. Zoo God in ons „wordt", zoo wij in waarachtigheid het natuurlijke weten te boven te komen, en in zuiverheid van levens-houding, wij weten te stijgen tot de verwezenlijking van het ethische, is het „eeuwig leven" voor ons niet meer toekomstig, maar een „heden".

In onze hoogste oogenblikken — hoe zeldzaam zij ook zijn — wordt dit eeuwig leven door ons als werkelijkheid ervaren en wordt door ons gekend een in woorden nimmer te vertolken zaligheid.

Voor deze enkele momenten gewerd ons het bestaan.

Niet — opdat de mensch ze zou beleven in God.
Maar opdat God ze zou beleven in den mensch.

(Wordt vervolgd.)

Het morgenlicht vervult den dag
van moed, geduld en mededoogen.
Wij gaan met vreugdevollen lach,
met dapp'ren stap en open oogen.

En als de avondscheem'ring zacht
door 't teêre blauw haar wade weeft
Dan voelt ge, dat ge hebt beleefd
en dàardoor hulp en trooste bracht.

Want hebt ge nooit 't pad betreên
waarlangs veel moede pelgrims gaan,
Hoe weet ge dan d' oneffenheên
Hoe kunt ge nàast uw broeder staan?

Zoo leidt dan ied'ren broeder voort,
naar 't innigst Licht van Zon en Sterre,
Daar rijst één tempelpoort van verre,
Daar klinkt één zuiver vreedeaccoord!

C. M. B. B.

INDIEN GIJ IN VREDE WILT LEVEN, MAAK U DAN KLAAR OM OORLOG TE VOEREN???

DOOR

Dr. P. PLANTENGA

WANNEER wij die stelling willen verdedigen, dan drukken wij haar gewoonlijk uit met de Latijnsche woorden: „Si vis pacem, para bellum". Nu klinkt dat wel zeer geleerd, maar bij eenig nadenken moeten wij toch erkennen, dat wij er de kracht onzer argumenten niet door versterken, want wanneer wij de Romeinsche geschiedenis bestudeeren, bemerken wij, dat het eene aaneenschakeling is van oorlogen en binnenlandsche onlusten.

Inderdaad kan men dan ook moeilijk een schandelijker en schadelijker leugen bedenken, dan deze zoo bij herhaling door imperialisten en militaristen aangehaalde spreuk. Zij is door den duivel uitgevonden, want de duivel regeert op aarde door de vrees en de vrees verleidt de regeeringen om reeds in tijd van vrede krijgstoerustingen te maken. Zij moet wel leugenachtig zijn, want onze gedachten zijn krachten, die evenals de draadlooze telegrafie in het verborgen werken, maar, zelfs wanneer zij niet uitgesproken worden, van den eenen mensch op den anderen overgaan. Al wat wij denken wordt in meerdere of mindere mate opgenomen in den geest van personen, wier gemoedsstemming eenigszins met de onze overeenkomt. De verschijnselen der telepathie bewijzen dit. De vrees, dat wij oorlog zullen krijgen, gaat van den een op den ander over en doet daardoor oorlogen ontstaan. En krijgstoerustingen versterken die vrees.

Denk maar niet, dat de wereldoorlog van 1914 ooit ontstaan zoude zijn, indien keizer Wilhelm en zijn raadslieden niet geweten hadden, dat zij klaar waren om oorlog te voeren, indien zij niet gevreesd hadden, dat ook de naburige staten over enkele jaren eveneens daarvoor gereed zouden zijn. Die vrees, ontstaan en gepaard gaande met hebzucht, verlangen naar krijgsroem en het denken aan de genoegens van een avontuurlijk leven, zijn de oorzaken van alle oorlogen, die op hun beurt weder gevolgd worden door het ontstaan van rooverbenden en allerlei misdaden, want leeringen wekken, maar voorbeelden strekken; wanneer dan de regeering het slechte voorbeeld geeft door hare begeerige en schuldige handen uit te strekken naar de bezittingen van anderen, hoe kan zij dan verwachten, dat hare onderdanen in liefde, vrede en eensgezindheid samen zullen wonen.

Och! brak de dag toch eindelijk aan, dat niet alleen de burgers, maar ook de regeeringen het nut der eensgezindheid begrepen en niet langer beproefden zichzelven te bevoordeelen ten koste van anderen; den dag, waarop men begon in te zien, dat de krijgshelden nimmer iets gedaan hebben in het belang van het vaderland, want dat diefstal altijd schadelijk is, onverschillig of men een geheel land steelt of zich op onrechtvaardige wijze een kleinigheid toeëigent. Laten wij b.v. eens de vraag overdenken, welk nut ons vaderland er van gehad heeft, dat onze voorouders onze Indische bezittingen gestolen hebben. Het heeft veel bloed gekost, veel haat en ontevredenheid doen ontstaan in de harten der overwonnenen; het heeft ook enkele Nederlanders rijk gemaakt, maar hun aantal is gering en welk voordeel hebben hunne nakomelingen daarvan? Laten wij maar eens denken aan de dure vlootwet, die er ongetwijfeld het hare toe zal bijdragen om over eenige jaren een staatsbankroet onvermijdelijk te maken. En het grootste deel der bevolking, de nijvere arbeiders en de middenstand heeft nooit eenig voordeel getrokken uit onze Indische bezittingen, of denkt ge misschien, dat de rijk geworden kooplieden daardoor aangespoord werden om hunne ondergeschikten meer loon te geven. Ik kan u verzekeren, dat ge u in dat geval vergist, want hoe meer iemand van het een of ander heeft, hoe meer hij er van hebben wil. Denk b.v. maar eens aan de verzamelaars van postzegels, hoeveel geld betalen zij somtijds voor zoo'n waardeloos stukje papier. En het verzamelen van geld is voor de meeste menschen nog aangenamer dan het bezit van zeldzame postzegels.

De inkomende rechten zijn tot stand gekomen, omdat de regeeringen meenden daardoor haar eigen onderdanen te kunnen bevoordeelen. Inderdaad bevoordeelt zij slechts enkele rijke fabrikanten, maar benadeelt de rest van de bevolking,

want alles wordt er veel duurder door, en voor de schatkist brengt deze belasting betrekkelijk weinig op, want men moet er de salarissen der kommiezen van betalen.

Meermalen heb ik hooren zeggen, dat Duitschland Nederland in 1914 niet heeft aangevallen uit vrees voor ons legertje. Ik vond dit altijd een bespottelijke bewering, want het is mijn vaste overtuiging, dat de Duitsche regeering er niet alleen geen voordeel, maar zelfs groot nadeel in zag om dit te doen. Zij was klaarblijkelijk van plan België te annexeeren. Als haar dit gelukt was, zou de Nederlandsche regeering door economische redenen van zelf gedwongen zijn geweest zich bij Duitschland aan te sluiten, dus kon dat land er niets bij winnen, maar zou integendeel zichzelven benadeelen door ons land arm te maken. De verwoesting van vele fabrieken enz. in België is pas begonnen na den slag aan de Marne. Toen begon men te vreezen, dat de annexatie van België mislukken zou. Veeleer heeft ons legertje toen Nederland veel nadeel berokkend. Het heeft m.i. de kans, dat wij in den oorlog betrokken zouden worden, doen toenemen, want men moest de uiterste voorzichtigheid betrachten om botsingen te vermijden en onze schatkist werd er door uitgeput.

Volgens het „Handelsblad" heeft kapitein Lambooy bij een debat in de R.K. Kiesvereeniging te 's-Gravenhage getracht aan de hand der verklaringen in de memoires van v. Moltke aan te toonen, dat de Duitschers in 1914 niet door ons land gegaan zijn, omdat de legeraanvoerders het hoogst gevaarlijk achtten ook nog het Nederlandsche leger als vijand te krijgen.

Prof. Veraart bestreed de preventieve werking van het Nederlandsche leger en beweerde, dat Ludendorff zou hebben verklaard, dat men wel door Nederland had moeten gaan.

Kapitein Lambooy heeft toen aan Ludendorff om inlichtingen gevraagd en ontving van den generaal het volgende antwoord:

München, Kulmanstr. 5, 7/9 1923.

Sehr verehrter Herr Hauptmann!

Infolge einer Reise komme ich erst jetzt dazu Ihre freundliche Anfrage zu beantworten. Ich bitte die Herrn zu sagen, wo ich denn das geschrieben haben soll. Es ist eine Lüge. Ich nahm Lüttich, um eben den ersten Flügel durch Belgien, u. nicht durch Holland zu führen.

Mit kameradschaftlichen Grusz

LUDENDORF.

Vertaling.

München, Kulmanstr. 5, 7/9 1923.

Zeer geachte Kapitein,

Ten gevolge eener reis kom ik er eerst thans toe uwe vriendelijke aanvraag te beantwoorden.

Ik verzoek aan de heeren te vragen, waar ik dat gezegd zou hebben. Het is een leugen. Ik veroverde Luik, om juist den rechtervleugel door België en niet door Holland te voeren.

Met kameraadschappelijken groet

(w.g.) LUDENDORF.

Meermalen is het mij opgevallen, dat, wanneer de regeering in hoofdzaak bestaat uit zoogenaamd vrome mannen, er veel meer geijverd wordt voor versterking van leger en vloot, dan wanneer het bestuur in handen is van de liberale partij, die minder vroom schijnt te zijn (of zij inderdaad minder vroom is, wil ik niet beslissen), terwijl de socialisten en communisten het leger liefst geheel zouden afschaffen.

Zulks schijnt vreemd, vooral wanneer wij bedenken, dat de orthodox Protestanten tegenstanders zijn van de verplichte vaccinatie, zeggende, dat het nemen van dergelijke voorzorgen tegen besmettelijke ziekten in strijd is met de geboden des Heeren en met het vertrouwen op Zijne goedertierenheid. Maar het nemen van voorzorgsmaatregelen tegen oorlog en oproer schijnt mij nog veel meer in strijd met dat vertrouwen. En dat ik in dit opzicht niet zoo geheel ongelijk heb, blijkt wel uit het feit, dat nog nooit een oorlog voorkomen is door het maken van krijgstoerustingen in vredestijd, maar dat er wel veel oorlogen door ontstaan zijn. Dit kan ook niet anders, want staten gelijken in menig opzicht op individuen. Nu zal een zwak mensch altijd trachten den strijd te vermijden, terwijl een krachtig man, en vooral iemand, die zich getraind heeft, wenscht nut uit die training te trekken. Zoo ook wenscht een staat, die gereed is om oorlog te voeren, meermalen daarvan gebruik te maken om zichzelven of althans de leden der regeering en hare vrienden daardoor te bevoordeelen.

Nu ondervinden de leden van den middenstand en de nijvere arbeiders altijd de nadeelen van den oorlog, terwijl groothandelaars en fabrikanten er dikwijls finantiëel voordeel van hebben. Deze zijn over het algemeen rijk en zeer vroom, evenals de minvermogenden, die geestelijk weinig ontwikkeld zijn en hen naar de oogen kijken, terwijl de middenstanders voor het meerendeel liberaal zijn. Hieraan schrijf ik het toe, dat de regeering zich

te meer beijvert om leger en vloot te versterken, naarmate de leden van het bestuur vromer zijn.

Nu moet ik nog trachten eene vraag te beantwoorden, n.l. deze: waarom zijn de rijken en de onontwikkelde minvermogenden over het algemeen vromer, dan het overig gedeelte der bevolking?

Onontwikkelde menschen laten zich spoedig bang maken, en de bedreiging met afschuwelijke en eeuwigdurende straffen is dus in de hand van rijke en verstandelijk ontwikkelde menschen een middel om het volk in bedwang te houden. Zoowel de armen als de menschen, die veel bezitten, zijn dus vroom uit zelfzucht en worden gedreven door vrees. De armen zijn bang voor de eeuwige verdoemenis, de rijken bevreesd voor opstanden. De leden van den middenstand en de ontwikkelde arbeiders daarentegen zijn overtuigd, dat de wereld bestuurd wordt door een liefderijken Vader, zij gevoelen, dat zij hun eigen zaligheid bewerken moeten en dat het niet mogelijk is dit te doen door te gelooven in de historische waarheid van sommige verhalen of in de reinigende kracht van enkele symbolische ceremoniën. De maatschappelijke toestanden dwingen hen om vlijtig te arbeiden en arbeid geeft niet alleen troost in lijden, hij versterkt ook onze menschenliefde. De menschen, die een drukken werkkring hebben, kunnen daarom altijd nog tijd vinden voor zoogenaamde eerebaantjes.

MYSTERIUM MAGNUM

DOOR

WIJBRAND G. REDDINGIUS.

II.

DE Eeuwige, de absolute troont in ongemeten hemelsferen, het menschenhart wordt getrokken tot de diepten der gedachten, tot den afgrond der peilingen, waar de rustelooze geest naar hemellanden zucht.

Zie — de zoeker waakt en waart door deze wereld, zijn oogenlicht ontsteekt zachte deemoedvonken, liefdevonken in het hart der dolende vertwijfelden — zijn stille stem wekt, zijn verklaard gebaar wyst — vèr van het land vonken mysteriën in den afgrond der peinzingen — het menschenhart wijkt, het menschenhart zoekt, de dood staat als een starre poort aan den eindpaal der zwervingen.

Het menschenhart smacht, zucht naar den droom der volledigheid.

Ach, eigenwaan waait als een kille wind de wereld door, haat flitst in koude glanzen door den bleeken sleurdag, de stormen van hoogmoedswaan doorwemelen onze gedachten.

In de branding der klachten leeft, beeft de kreet uit onvrede naar vrede.

Naar den afgrond trekt de weemoed der verlatenheid.

Weening om verloren ongrypbaarheden, woedeknersing van eigenwil en eigenbaat. —

Ach de zonde knaagt aan het cadaver.

Talenten worden op gramofoonplaten verdraaid, men zoekt ampel applaus.

Theorieën worden bij de thee geschonken, tot zinnenprikkeling, gezelschapsfeest, — levenssmart — versmeten naar smeltende tooneelen — de koele rafeling van den litterairen psycholoog is als een wanextract voor levensweelde; warre, wankele moraal vervangt de ongezochte waarheid Gods.

Maar hoor, vanuit de toorning der dooreengeworpen symphonieën rijst de wanhoopskreet om vrede — Waar is God?

Door de doolhoven der verenkeling, der vereenzelviging, stroomt de schare, zuchtend — zoekend — naar de diepte.

De branding van den haat slaat op de kusten van den Eeuwige, den Rotssteen, — en zingt haar lied — en vliedt terug in zee, waar wilde woeling golven blijft in deiningen van wee.

Want de toornend heengesmeten wreede daden hebben zich gevoegd tot een gebouw van haat, zonder uitgang naar de eeuwigheid; de toornwoorden hebben zich gevoegd tot een onverbrekelijken keten — het liefdelooze denken krenkt het eigen hart, dat zich verward heeft en verstard in de eigen ikheid.

Zoo wordt gestadig weer de stem gewekt die

van verlangen spreekt naar den afgrondelijken afgrond, naar de diepte.

Door de warreling der klachten rijst in den nacht het verre licht — hoornstooten nooden ter heerlijkheid, klaroenen overschallen het gelal — hoor de bazuinklank! zegening verbreidt zich over de verbreide klaging, fluisterstemmen spreken door de donkere versmachting naar geluk.

Hetgeen verre af is en zeer diep, wie zal het vinden? (Pred.)

Het leven wordt een pelgrimstocht, verslagen, verlaten, gaat de mensch ter pelgrimage.

— — — — — — —

In de duistere woning zit Jacob Boehme, de schoenlapper, boven hem concentreert zich alle licht in een tinnen vat, tot één zilvertintelende lichtvlek in het donker tin.

Mijmerend rust zijn blik op het heldere punt.

De Heer geeft de gedachte — onverwacht spreekt in zijn denken een stille stem.

Donker is de wereld naar haar verschijningen — tegen het duister glanst helder en helderder de volkomen liefdeklaarheid Gods.

De mensch die innerlijk weende om de wereld —, weet plotseling daarbinnen en daartegen alle licht geconcentreerd — helder en helderder naar mate de duisternis der zonde donker is.

Jacob Boehme wordt een bekeerde.

Het kleed van den schijn is in vlammen verscheurd, de koningsmensch gaat als een schamele bedelaar werelden door, werelden uit.

De lichtglans Gods is in zijn wezen, zijn ziel is als een flonkerend kristal van licht.

Menschen zeggen nog: zie den schoenlapper!

Maar zijn stille stem spreekt tot de steenen: Hoort den Christus, den Doorbreker des doods!

De grondsteen van het wonderlijk gebouw is gelegd: de noodzakelijkheid van het tegendeel als voorwaarde voor alle beweging.

God, de oergrond van alle Zijn, de middenweg tusschen pantheïsme en dualisme wordt gezocht.

Tegen de booze woelingen van wereldstrijd rijst hem de klare godheid . . . als haar tegendeel en — haar bewerker. 't Negatief principe, de wereld, schijnt hem noodzakelijk voor de zelfopenbaring Gods.

Ziehier de gedachte, wonderlijk, onverwacht gevonden — als een visioen bij 't staren naar het tinnen vat in 't halve duister van de werkplaats waar een zonnestraal van God in spelen ging.

Jacob Boehme wordt een bekeerde.

De eenvoudige principiën van worden en zijn ontsluiten zich voor hem — zooals het „eeuwige wereldoog" de idee aanschouwt, zoo ziet zijn ziel de geheimenissen Gods in innerlijke klaarheid zacht bewogen.

De vreugde van dit moment maakt zijn hart zwaar tot baring der gedachten — „als dronken" gaat hij uit tot de stilte van het woud, om alleen te zijn in stilheid Gods.

En zoo schrijft hij:

„Het boek van het Edele Beeld (beeld en gelijkenis Gods) werd mij veroorloofd te lezen en daarin heb ik mijne studie gevonden als een kind in moedershuis, dat ziet wat Vader doet, en hem in zijn kinderspel naspeelt.

Ik heb daartoe geen ander boek van noode.

Mijn boek heeft maar drie bladzijden, dat zijn de drie principia der eeuwigheid.

Niemand mag hooger van mij denken dan hij hier ziet.

Want het werk van mijnen arbeid is niet mijn, ik bezit het slechts naarmate het mij van den Heer vergund wordt.

Ik ben slechts Zijn werktuig, waarmede Hij doet wat Hij wil.

Dit meld ik U tot naricht, opdat niet iemand een ander bij mij zoeke, die ik niet ben, als ware ik een man van kunst en hooge rede.

Maar ik leef in zwakheid en kinderlijkheid, in de eenvoud van Christus, in Zijn kinderwerk, mij toevertrouwd, daarin vind ik mijn spel, dat is mijn tijdverdrijf, daarin heb ik mijn vreugde als in een lusthof, waarin vele edele bloemen staan; met deze wil ik mij intusschen verlustigen, totdat ik wederom de paradijsbloemen in den nieuwen mensch zal verkrijgen." (Werke VII p. 399).

Laten de wateren der levensnooden bruisen, de beroering in het menschhart woelt en werkt, de bergen van menschelijke hoogmoedigheid daveren, waar de eigenwil dreunt op zijn grondvesten.

God is de Heer, eeuwige heerscher, vreugdegod, Doorbreker des doods, genadegever.

God die de hulp geeft in de benauwdheden, na wanhoopsdaad, na treurklacht om hoon en spot.

Waar Hij woont daar is zijn sterke stad, die onwankelbaar is in eeuwigheid, waar het lied onwankelbaar geheven wordt.

Als een hooge zaal is onze Vader om ons henen. (Ps. 46).

En Hij redt ons en behoedt ons, want Zijne muren wankelen niet.

Het einde der boosheden nadert.

Oorlog eindigt, de boog is gebroken, de speer in tweeën geslagen, de strijdwagens zijn verbrand in het vuur Zijns toorns.

En Zijn stem spreekt: laat af van de boosheid, zondig niet meer, want weet dat ik God ben; ik zal verhoogd worden onder de heidenen — ik zal verhoogd worden op de aarde.

De Heer openbaart de diepten uit de duisternis.

Job. 12 : 22.

DE GEDACHTEN AAN DEN DOOD

DOOR

C. VAN REEDE

WE kunnen pas waarlijk gelukkig zijn, als we rustig aan den dood, die onvermijdelijk op ieder wacht, durven denken. Zoolang we ons angstig voelen bij de gedachte aan ons einde hier op aarde, kan er nooit volkomen rust in ons zijn, wat een eerste en voornaamste eisch is voor waarachtig geluk. Steeds valt het me echter op, hoeveel menschen er zijn, die angstvallig dit onderwerp vermijden, die alle gedachten aan doodgaan hardnekkig verdrijven en angstig worden als ze met den dood in aanraking komen. Ook mag er nooit gedacht worden aan de mogelijkheid van één der dierbaren te verliezen. Ze zijn toch zoo gelukkig en leven zoo tevreden, laten ze daar nu toch bij blijven, laten ze zich niet in de toekomst verdiepen, het leven is zoo heerlijk en de dood zoo iets akeligs. Ze klampen zich aan het leven vast, zelfs al is het niet erg rooskleurig, al vervloeken ze het dikwijls, toch willen ze aan geen sterven denken. Dit is de onrust, die in zoovelen zit, het niet onder de oogen durven zien van iets, dat onherroepelijk moet gebeuren. Wanneer er iets als een dreigend zwaard boven ons hoofd hangt, iets dat we vreezen of ellendig vinden, kunnen we niet onbezorgd vroolijk voortleven, bederft het gevoel hiervan voortdurend ons plezier in alle dingen. We moeten het toekomstig gebeuren onder de oogen durven zien, er van te voren al zooveel mogelijk vertrouwd mee raken, dan vervult het ons niet meer met angst en schrik, dan verontrust ons de gedachte er aan niet langer.

Als we eens voor ons zelf nagaan, waarom we tegen den dood opzien, dan kunnen we slechts twee redenen opnoemen, ten eerste het lichamelijk lijden van te voren, de ellende van de ziekte, die er aan vooraf gaat en ten tweede het onbekende, dat ons wacht. — Gaan we nu deze twee oorzaken even nauwkeurig na, dan zullen we spoedig zien, dat de eerste al niet zuiver is, daar het dan blijkt, dat we bang zijnvoor een ziekte, benauwdheid of pijn, maar niet denken aan het eigenlijke sterven. De ziekte, die aan den dood vooraf gaat, heeft niets te maken met den dood zelf; de dood mag niet beoordeeld worden naar iets, dat er absoluut geen deel van is en dus geheel onafhankelijk er van bestaat.

Ziekten worden nooit door den dood tot ons gezonden, neen, wanneer de dood binnentreedt, brengt hij kalmte en verlichting mee. De pijn verjaagt hij, benauwdheid vlucht voor hem weg, waarom hem dus de ellende te verwijten, die hij niet veroorzaakt heeft. — De vrede veroorzaakte niet de ineenstorting van het Duitsche rijk, de oorlog was het, die er aan voorafging; de dood veroorzaakt niet de kwellingen voor het menschelijk lichaam, de ziekte is het, die er aan vooraf gaat. Laten we dus nooit naar het lichamelijk lijden kijken, dat vele menschen eerst door moeten, alvorens te sterven, maar den dood alleen beschouwen, los van alles, wat vooraf gebeurde en dan zal niemand het kunnen ontkennen, dat de dood een sereene rust verspreidt, dat hij kalmte en vrede met zich meebrengt. Alzoo berust de eerste reden van onzen angst voor den dood op een dwaling.

Sterven is alleen de overgang van het bewuste leven hier op aarde tot — ja tot wat — tot het groote onbekende en juist dat onbekende is het wat de tweede reden is van den angst der menschen. Gingen ze maar iets tegemoet wat ze precies konden verklaren, wisten ze maar waar ze naar toe gingen en hoe het daar was, dan zou de gedachte aan sterven niet zoo'n onrust in hen opwekken, dan konden ze rustiger ook daar eens over denken. Maar nu het voor hen alles nieuw is, nu ze nog niets er van hebben doorgemaakt, zijn ze er huiverig voor en deinzen terug voor

zoo'n duisteren gang; dan maar liever bekende wegen bewandelen, al leveren die ook tal van moeilijkheden voor hen op. Niemand heeft nog ooit iets verteld van gene zijde van het graf, dat blijft een mysterie, dat velen huiverig maakt. — Maar omdat het een mysterie is, is dat dan een reden om het steeds in gedachten te mijden? Welk voordeel brengt het met zich mee om er steeds angstvallig om heen te draaien? Immers geen enkel. Zoodra we een gevoel hebben ergens niet aan te mogen denken, gaan juist daarheen steeds weer de gedachten, wel tersluiks, maar o men is in gedachten zooveel bezig met juist dat speciale onderwerp en daar men het niet rustig uit durft denken, zich er niet kalm in durft te verdiepen, maakt dit onrustig en zenuwachtig en drukt dit een merk op het geheele leven dier menschen. En komt eens de dood, dan staan ze als kinderen er tegenover. Al het wereldsche, dat hen eerst bezig hield, valt weg bij zoo iets machtigs en grootsch als de dood. Ze hebben zich nergens ooit in verdiept, ze hebben zich niet voorbereid op een absoluten ommekeer in hun zieleleven en ineens staat het voor hen, moeten ze tegen wil en dank mee, kunnen ze er niet aan ontkomen. Is het niet te begrijpen, dat ze dan angst hebben, doodelijken angst om dat door te moeten, is het dan niet verklaarbaar, dat de doodsstrijd dan moeilijk is? Maar ook als ze het z.g. geluk hebben om plotseling te sterven, een geluk, dat vele menschen voor zich wenschen, dan ontkomen ze niet aan de moeilijkheden, die hen na den dood wachten, dan moeten ze ook dat door, wat anderen hier op aarde al doormaken. Plotseling te sterven is alleen een geluk voor hen, die er in hun gedachten en in hun geest voortdurend op voorbereid zijn, die dus dagelijks klaar zijn om tot een volgend leven over te gaan. Onvoorbereid sterven echter is niet zoo'n geluk als velen wel denken; het kan niet anders dan angst en verwarring met zich meebrengen, als men midden uit het aardsche leven, met zijn genoegens en zijn zorgen, met zijn materiëele beslommeringen en wenschen, wordt overgezet in een wereld, waar alles wat stoffelijk is, weggevallen is. Daar staan zij, die hun geestelijk wezen niet onderhouden hebben als arme hulpbehoevende kinderen en kijken wanhopig naar een hand uit, waaraan zij deze nieuwe wereld binnen durven treden. Ze moeten nu nog alles leeren, wat ze in het aardsche bestaan al hadden kunnen leeren, maar wat daar steeds verachtelijk voorbij is gegaan.

En dat is nu juist een punt, waaraan we zelf kunnen werken om den dood niet zoo angstwekkend te maken. We moeten in dit leven, in ons aardsche bestaan ons zooveel mogelijk vertrouwd trachten te maken met wat ons te wachten staat. We moeten steeds ons leven zien als een deel van een onafgebroken geheel, een geheel, dat vóór ons aardsche leven reeds was en dat er na ook doorgaat. In het deeltje, dat we hier doormaken en dus bewust kunnen beoordeelen, kunnen we zoo de Goddelijke leiding voelen, dat we met absolute zekerheid en gerustheid het verdere verloop ook af kunnen wachten en dus niet den minsten angst behoeven te hebben over wat we tegemoet gaan. Ook dan zullen we geleid worden, ook daar worden we omringd door een machtige, zuivere liefde, waaraan we ons met vol vertrouwen kunnen overgeven. Hoe meer we ons leven hier inrichten op een volgend leven, hoe meer we ons verdiepen in het vervolg van dit bestaan, des te vertrouwder zullen we met den dood worden en zal hij ons minder verontrusten. Weet dat iedere gedachte en iedere daad haar gevolgen heeft; weet dat alles wat geestelijk is wordt voortgezet, vestigt uw gedachten dus op wat blijvend is, dan staat ge nooit als vreemdeling in uw nieuw bestaan; laat de liefde voor uw dierbaren geestelijk zijn, dan worden ze nooit van u gescheiden, dan voelt ge steeds een hooger contact met hen. Weet voortdurend, dat ge zelf ook eens die nieuwe wereld inzult treden, dus gebruikt uw tijd goed en tracht er nu reeds mee vertrouwd te raken, dan zal u dat in 't begin onnoemelijk veel helpen en wordt u meer gemeenzaam met die onbekende toekomst.

Houd uw lichaam rein en trek er zooveel mogelijk uw gedachten van af, dan loopt ge de meeste kans om lichamelijk lijden te vermijden, maar tracht vertrouwd te raken met den dood, dan is hij niet meer zoo schrikwekkend en zal de onrust uit uw ziel verdwijnen.

BOEKBESPREKINGEN.

De stamboom der menschheid door Dr. Annie Besant. Prijs f 3.20 Uitgave van N.V. Theos. Ver. Uitg. Mij. Amsterdam.

Meditatie voor eerstbeginnenden, door J. S. Wedgwood. Prijs f 0.60. Uitgeefster als boven.

Broederschap in de samenleving door W. A. L. Ros-Vrijman No. 1 Broederschap in het gezinsleven Prijs f 0.10. Uitgeefster als boven.

Wereldbeschouwing en Godsdienstig bewustzijn, inleiding tot de Godsdienstpsychologie door Dr. C. J. Wijnaendts Francken. Prijs f 4.50, geb. f 5.25. Uitgave van H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.

Strijd en overwinning door J. de Leeuw, Uitgave van fa. van der Haar en van Ketel, Den Haag.

Coué voor kinderen door Gertrude Mayo. Prijs f 2.40, ing. Uitgave van N.V. Theos. Uitg. Mij., Amsterdam.

Door duisternis tot licht, gedachten van Raden Adjing Kartini, 4e druk. Prijs ing. f 3.40. Uitgave van N.V. Electr. Drukkerij „Luctor et Emergo", Den Haag.

Wereldopbouw door J. K. Rensburg. Prijs f 5,— ing. Uitgave van N.V. v. Loghum Slaterus en Visser, Arnhem.